6 Temmuz 1957

Sene : 4, Cilt : X, Sayı : 165

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Fiatı 60 Kuruş

AKİS'in Yazı Müsabakası

Bu sayıdan itibaren gönderilen yazıları neşre başladık

1 —AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu şudur: Demokratik rejim içinde yaşamağa azimli milletler ne şekilde hareket etmelidirler?

2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 eb'adındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

3 — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

4 — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 30 Nisan 1958 den sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1958 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, Birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000; İkinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak olan Beşinci yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

6 — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

Dikkat :

Müsabakaya gönderilen yazıların bir kısmının çok kısa olduğu görülmüştür. Makalelerin yazı makinası ile yazılmış iki sayfayı tecavüz etmemesi şartıyla, bir fikri etrafile izah edebilecek uzunlukta olması lâzımdır.

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 4, Cilt : X, Sayı : 165

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

★

Müessisi

Metin TOKER

★

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

★

Umumî Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

★

Teknik Sekreter:

İlhami SOYSAL

★

Karikatür:

TURHAN

★

Fotoğraf:

Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

★

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

★

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

★

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

★

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa):
350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

★

Dizildiği ve Basıldığı Yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 4.7.1957

Kapak resmimiz:

Osman Bölükbaşı

Gruptan Millî Cepheye

Kendi Aramızda

Politika hakkında

AKİS'i iki senedenberi zevkle okumaktayım. Ama artık yolu değiştirmişe benziyorsunuz. Yazılarınızda C.H.P. nin methü senâsından geçilmiyor. Meselâ Prof. Turhan Feyzioğlunun C.H.P. ye girişini birçok münevverin takip ettiğini yazıyorsunuz da Feyzioğlu ile birlikte Üniversitenin kapısından çıkan diğer arkadaşlarının şimdi hangi partinin saflarında bulunduklarını niçin yazmıyorsunuz?

A. R. Karabulut - İzmir

★

AKİS'in 163 üncü sayısında C.H.P. zindeliğini ve yaratma kudretini kaybetmiş, köhne bir parti olarak itham ediliyor. C.H.P. ne zindeliğini ne yaratma kudretini kaybetmiştir. İktidarda olduğu gibi, Muhalefette de vazifesinin temkinli yolunu çizmiş ve bundan bir santim şaşmadan azimle kurucusunun yolunda gitmiştir. AKİS'e sözüm şudur: Taşlamakla deniz bulanmaz.

E. Özhan - Söke

★

Kendi Aramızda sütunu son günlerde bir münakaşanın sahnesi oldu: Bölükbaşı devlet adamı mı, değil mi? İnönü mü devlet adamı? v.s.. Bu arada bir okuyucu da sözlerimi tahrif ederek İnönünün devlet adamlığına çattı. Hikâye mâlûmdur: Leonardo da Vinci, dünyanın en büyük iki resminden biri olan "Son Taam" adlı eserini Grazie'de alelâde bir duvara çizmiştir. Louis XII. Milanoya girdikten sonra resmi görür ve müthiş tesiri altında kalır. Hükümdarının derin hayranlığına şaşan bir Fransız neferi bu sırada arkadaşını dürter ve "Bu duvar tahtakurusu lekeleriyle dolu.. Kral nesini beğendi acaba?" der.

Hülâsa devlet adamının vasıflarını anlamak için de bazı vasıflara sahip olmak lâzım.. Münakaşadan anlaşılan bu..

Ö. Baştimar - İzmir

★

Memduh Lülü adındaki okuyucunuz köylünün ormanlara inen baltasına hain dediği için İnönünün devlet adamı sayılamıyacağını yazıyor. Doğrusu çok şaştım. İnönü devlet adamı sayılabilmek için millî serveti tahrip eden bu baltalara hain değil de vatanperver mi demeliydi? O zaman iş kolaylaşıyor: İrticain ta kendisi olan yobaza mübarek; hürriyetleri kısanlara kurtarıcı; en ağza alınmaz sözleri Meclis müzakerelerinde sarfedenlere enerjik hatip diyerek herkes devlet adamı olup çıkar. Ama elbette devleti devlet yapan bir İnönü, kimse olamaz.

N. Özden - Urla

★

AKİS ve okuyucuları acaba, malûm olan ve olmayan sebeplerle vazifelerinden uzaklaştırılan sayın bir profesörümüz ile sayın bir Temyiz üyesinin hali ve mazisi temiz, bir örnek diyebileceğimiz bir parti dururken mazisi affedilir cinsten olmayan hatalarla dolu başka bir partiye girişlerinin tarafsız vatandaşlar zihninde, bahsi geçen muamelelere tâbi tutuluşlarındaki sebepler hususunda İktidar lehinde bir şüphe uyandırdığının farkında mıdırlar?

İ. Akyürek - İstanbul

★

Hayat pahalılığı hakkında

Muhterem Başbakan bu kerre B. M.M. de hayatın ucuz olduğunu bildirdiler. Kanaatimizce şu şartlarla hayat hakikaten ucuzdur:

Sade yağ ve tereyağ yerine Vita ve Sana yenirse, zeytinyağ yerine pamuk yağı tercih edilirse, sebze ve meyvalar turfanda olduğu zaman değil, çöp kutusuna dökülecek kadar mebzul olduğu bir zamanda yenmeye başlanırsa, dört mevsim tek elbiseyle iktifa edilirse, müreffeh binalarda değil çadır veya gecekondularda oturulursa, seyahatler uçak, tren, otomobil ile değil yaya yapılırsa, iskarpinler çarık oluncaya kadar ayaktan atılmazsa elhak hayat ucuzdur. Ama Başbakanın tâbiriyle "Allah bu türlü ucuzluğu Türk Milletine nasip etmesin".

Sabiha Seviner - Kadirli

★

Gazetelerden okuyoruz: Buğday ve bununla ilgili bütün maddelerin fiatlarının yükseltilmesinin sebebi sosyal adalet gayesiyle rabıtalıymış.. İyi, güzel ama gelirleri, fiatlar alabildiğine yükselirken, durmadan yerinde sayan benim gibi bir çok dar gelirlinin bu pahalılık cereyanı karşısında hallerinin ne olacağının zerre kadar düşünülmemesiyle, bu sosyal adalet arasında acaba nasıl bir münasebet var?

Erdem Kimyacı - İstanbul

★

Memlekette hayat pahalılığı var diyenin aklına şaşılacağını gazetelerden okudum. Dün dükkânlarda 160 kuruşa satılan pulluk ucu demirini 160 kuruşa alırken, bugün 660 kuruşa zor buluyoruz. Şaşkınlıktan olacak, kimsenin aklına şaşmak da aklımıza gelmiyor.

R. Çekiçoğlu - Gölpazarı

★

Ankara Radyosu 26 Haziran Çarşamba günü Köylü saatinde vatandaşın köylerde, kasabalarda serbestçe çay almakta olduğunu söyledi. Aynı gün burada dizanterili bir hastaya doktorun tavsiyesi ile çay lâzım oldu. Bütün aramalara rağmen bulamadık. Hal böyleyken bolluktan bahsedilmesine şaştım kaldım. D.P. den yüz çevirenleri geri döndürmek istiyorlarsa, boşuna gayret ediyorlar. Artık vatandaş propagandaya değil, zihniyete ve icraata rey verecek kadar olgunlaşmıştır.

N. Altın - Yahyalı

Adalet

Bir beyaz gece

Bu haftanın başında Salı akşamı, havanın çoktan kararmış olduğu bir saatte Ankara Merkez Cezaevinin 10 uncu koğuş sakinleri daima gürültüyle açılan demir kapının gene gürültüyle açıldığını duydular. Mahkûmlar yemeklerini çoktan yemişlerdi. 10 uncu koğuş iki küçük oda, bir küçük koridor ve bir helâdan müteşekkil ayrı bir pavyondu. Üzerinde bir kule bulunuyor ve bu kulede jandarmalar nöbet bekliyorlardı. İki odanın birinde 10, ötekinde 6 yatak vardı. Büyük odadaki mahkûmlar hemen yataklarına çekilmişlerdi. Küçük odanın üst ranzalarında ise hararetli bir satranç başlamıştı. Satranç masasının üzerinde Nurettin Ardıçoğlu yazılıydı. Satranç takımı koğuşa bundan kısa bir müddet önce orada yatmış olan C.M.P. li politikacının hediyesiydi.

Demir kapı açılınca mahkûmlar yerlerinden doğruldular. Bu saatte kapının açılması itibarlı bir misafirin geldiğine delâlet ederdi. Böyle müşteriler tecrit zahmetinden geçirilmeksizin doğrudan doğruya 10 uncu koğuşa alınıyorlardı. Bundan 5 ay kadar önce, gene böyle bir hafta başı akşamı kapılar açılmış ve mahkûmlar aralarında Metin Tokeri bulmuşlardı.

Herkesin gözü kapıya dikildi. Mahkûmlardan biri "Galiba Bölükbaşı geldi" dedi. 10 uncu koğuşun mahkûmları kendilerini hususi surette de alâkadar ettiğinden siyasî tevkiflerle yakından alâkalıydılar ve böyle hadiseler mevzuunda hakiki bir koku alma hassasına sahiptiler.

Kapı açıldı ve hakikaten upuzun boyuyla Osman Bölükbaşı, başını kapının pervazına vurmamak için hafifçe eğilmiş, içeri girdi. Yanında gardiyanlar vardı. C.M.P. Genel Başkanına yatacak yer gösterildi ve henüz bilinmiyen bir müddet için arkadaşlık edeceği kimseler tanıştırıldı. Metin Toker yeni misafiri maalesef karşılıyamadı. Zira bu sırada geçirdiği ağır bir ameliyattan sonra bir hastahane odasında gardiyan ve jandarma nezaretinde süratle iyileşmeye çalışıyordu.

Bütün mahkûmlar Osman Bölükbaşıya karşı son derece müşfik davrandılar, onun rahat etmesi için ellerinden geleni yaptılar. Kimi yemek yiyip yemediğini, kimi eşyalarının gelip gelmediğini soruyor, herkes bir akıl verip faydalı olmaya çalışıyordu. Mahkûmlardan biri kendi kendine sıranın bozulduğunu düşündü. Zira, adına hapishanede Hilton denilen pavyon hususi bir koğuş haline getirildiğinde bu mahkûm yeni koğuşun ilk müşterilerinin Kasım Gülek ile Metin Toker olacağını bildirmişti. Nitekim 5 ay önce, Metin Tokerin daha kapıdan içeri girdiğinde bu zat kendisini "20 aydan beri ben sizi bekliyordum" diye karşılamıştı. Bölükbaşıyı ise "çabuk geldiniz" diye ağırladı.

Bölükbaşı tevkif kararını öğreniyor
Çarmıhtaki İsa...

Osman Bölükbaşı 10 uncu koğuş sakinleriyle gece geç vakte kadar konuştu, dertleşti. Arkadaşlarının iyi arkadaşlar olmasından memnun görünüyordu. Hapishaneye her yeni düşen gibi o da "kendine hâkim olmaya çalışan bir şaşkınlık" içindeydi. Hâlâ günün heyecanı altında olduğu anlaşılıyordu. Vaktin ilerlediği bir sırada mahkûm arkadaşlarının düzenledikleri yatağına giren C.M.P. Genel Başkanı koğuşun yeni badanalanmış duvarlarını, kavuniçi dolaplarını ve tavanda yanan ampulü seyretmeye uyumaktan çok daha fazla vakit ayırdı. Uyumak, hapise ilk düşüldüğü gece, hiç kolay değildir. C.M.P. Genel Başkanı dışardan gelen seslere kulak vererek sabahı buldu. Beyaz saçları henüz kesilmemişti. Ama mahkûmlar bu işin ertesi sabah erkenden, bütün dünyanın en mühim işiymiş gibi yapılacağını temin etmişler, eğlenceli misaller anlatmışlardı. Gariptir, mahkûm olmuş gazetecilere bir tek geçmiş olsun telgrafı çekmeyi fuzulî addetmiş olan Osman Bölükbaşıyı kader, Ankara Cezaevinin gazetecilere ayrılan koğuşuna getirip bırakıvermişti.

Kapılar kapanınca

Bölükbaşının uykusuz geçirdiği gecenin sabahında bütün gazetelerin birinci sayfalarını Osman Bölükbaşının tevkifi hadisesiyle alâkalı haberler dolduruyordu. Bölükbaşı kendisi hakkında gazetelerde yazılanları büyük bir dikkatle okudu. Bu haberlerin hepsi şöyle bir cümleyle sona eriyordu: "Ankara Merkez Cezaevinin demir kapısı Osman Bölükbaşının üzerine kapandı ve bu andan itibaren C.M.P. Genel Başkanının dış âlemle rabıtası kesildi". Gazetelerde kapılar kapandıktan sonra olup bitenler hakkında tek satır yoktu.

Ankara Cezaevinin kırmızı boyalı otomobili demir kapıdan içeri girince durmuş, şoför mahallinde oturan jandarma bascavuşu aşağı atlamıştı. Başçavuş cebinden çıkardığı anahtarla kırmızı boyalı otomobilin arkasına gitmiş ve kilitli kapıyı açmıştı. İçerde karşılıklı iki tahta sıranın solundakinde Bölükbaşı, jandarmalar arasında oturuyordu. Sıraların hemen arkasında tel kafesli iki küçük pencere vardı. Bölükbaşı Adliyeden Cezaevine gelene kadar dışarısını bu pencerelerden, tel kafesin arkasından seyretmişti. Otomobilin kapısı açılınca Bölükbaşı ayağa kalktı ve jandarmaların yardımını reddederek aşağı indi. Cezaevi müdürü de bu esnada itibarlı misafirini karşılamağa gelmişti. Bölükbaşı hemen orada, soldaki küçük bir odaya alındı. Odada vazifeli gardiyanın yatmasına mahsus bir ranza ile üstü mermer bir masa vardı. Odada hapishane nizamları gereğince Osman Bölükbaşının aranması yapılacaktı. Osman Bölükbaşı bütün üstündekileri taş masanın üstüne boşalttı. Kesici bir alet veya bu maksatla kullanılabilecek her nevi eşyanın Cezaevinden içeri girmesi yasaktı. Muayyen bir miktardan fazla paranın da mevkuf veya mahkûmların yanında kalmasına müsaade edilmiyordu. Bölükbaşının fazla parasını aldılar; üzerinde kesici bir alet yoktu. Bölükbaşının bir tek keskin aleti vardı, onu da almaya imkân yoktu: Dili.. Esasen Bölükbaşının Cezaevine alınma-

sının sebebi de bu keskin silâhı kullanmasını önlemekti.

Bölükbaşının sorgusu

C. M. P. lideri geçen haftanın başında Pazartesi gecesinin yarısında dokunulmazlığının kaldırıldığı andan itibaren diken üzerinde oturuyor, her an tevkif edilmesini bekliyordu. Bu hâdiseyi bekliyen sadece Bölükbaşı değildi. Gazeteciler de diken üzerinde oturuyorlardı. Kimse bu mühim hadisenin teferruatını kaçırmak, gazeteci tabiriyle atlamak niyetinde değildi. Bölükbaşının evi ve bizzat Bölükbaşı dokunulmazlığının kaldırıldığı andan itibaren gazetecilerin ve fotografçıların 1 No. lu avı haline gelmişti. C.M.P. lideri nereye giderse gitsin, adım adım takip ediliyordu. Ani olarak Cezaevini boylaması ihtimali, Bölükbaşıyı endişeye düşürüyordu. Zira çok sevdiği 8 yaşındaki oğlu Deniz ve 4,5 yaşındaki kızı Gül ile vedalaşmadan, onları doya doya sevip okşamadan taş duvarların gerisine gitmek istemiyordu. İşte bu sebeple C.M.P. Genel Başkanı dokunulmazlığı kaldırılıp tevkif ihtimali kuvvet kazandığı andan itibaren çocuklarını yanından ayırmaz olmuştu. Hattâ Genel İdare Kurulu toplantılarına bile çocukları yanında olduğu halde gidiyordu. Bu sırada Sorgu Hâkimliğinin tebligatı beklenen günün hangisi olduğunu belli etti. Osman Bölükbaşı 2 Temmuz Salı sabahı Ankara Sorgu Hâkimliğine davet ediliyordu. Salıya kadar serbestti.

Bölükbaşı sorgusunun Salıya bırakılmasından memnundu. Zira, Pazartesi günü Kırşehirin tekrar vilâyet olması münasebetiyle bir tören tertiplenmişti. Bölükbaşı bu törende hazır bulunmak, hemşeri ve seçmenlerinin sevinçlerine, şenliklerine katılmak istiyordu. Sorgusu Salıya bırakıldığına göre, Pazartesi günü Kırşehirde bulunabilecekti. Bulundu da.. O gün çok heyecanlı ve yorucu bir gün geçiren Bölükbaşı akşam geç vakit Ankarada Necatibey Caddesindeki evine dönmüş ve erkenden yatmıştı.

Salı sabahı da erkenden uyanıp yataktan çıkmıştı. Sadık takipçileri gazeteciler Bölükbaşından daha erkenciydiler. Sabahın saat 8 inde Bölükbaşının evinin kapısı açıldığı vakit gazetecilerin çoktan beri orada bekledikleri görüldü. C.M.P. Genel Başkanı gazetecileri içeri davet etti. Bölükbaşı, gazeteciler için daima anlatacak bir şeyleri bulunan bir adamdı. Bir taraftan Adliyeye gitmek üzere hazırlanırken diğer taraftan da "Tarih tekerrürden ibarettir" diyordu. Bölükbaşı 1949 da da tevkif edilmişti. O zamanlar itham edildiği suç, darbei hükümetti. Bölükbaşı bir kaç arkadaşiyle beraber zamanın Devlet Başkanı İnönü ile Muhalefet Lideri Bayara suikast tertip etmekle suçlandırılıyordu. Resmî makamlara bu yolda bir ihbar yapılmıştı. Bölükbaşı derhal tevkif edilmiş, fakat adalet cihazları bunun bir iftira ve tertip eseri olduğunu 5 gün zarfında tesbit ederek Bölükbaşıya hürriyetini iade etmişti. O zamanlar Bölükbaşının oğlu Deniz, 21 günlük bir bebekti. Bölükbaşı kendisini tevkif etmek için gelindiğinde 21 günlük oğlunu kucağına almış, "Oğlum baban gidiyor, belki gelmez. Bu kadar pisliği az su temizlemez diye senin ismini Deniz koydum." demişti.

O zamandan bu yana köprülerin altından pek çok su akmış ve Bölükbaşıya yeniden Cezaevi yolu görünmüştü. Bölükbaşı şimdi 8 yaşında kocaman bir delikanlı olan oğlunu gene kucağına alıyor ve soruyordu: "Nasıl Deniz, babanın yolundan gidecek misin?". Sekiz yaşındaki çocuğun heyecandan kısılan ve titreyen sesi cevap veriyordu: "Evet baba!".

Adliyede

Bu sahne bütün hazır bulunanları heyecana boğmuştu. Bu arada saatın 10 a yaklaştığının farkına varıldı. Saat 10 da Bölükbaşının Sorgu Hâkimliğinde randevusu vardı ve ne olursa orada olacak, dananın kuyruğu orada kopacaktı.

Bölükbaşı, avukatları ve C.M.P. Genel Başkanının gölgesi haline gelen gazeteciler çağırılan otomobillere binip Adliyenin yolunu tuttular. Kafile Adliye ve civarında ümit ettikleri "sıkı emniyet tedbirleri" nin alınmamış bulunduğunu görünce hem şaşırdılar, hem de biraz sevindiler. Öyle ya, tedbir alınmadığına göre Bölükbaşı tevkif edilmiyecek demekti.

Adliyenin koridorları tıklım tıklım doluydu. Halk Bölükbaşıya karşı sevgi tezahüratı yapıyordu. "Yaşa, varol, hürriyet kahramanı" sesleri sık sık Adliye koridorlarının tavanlarında çınlıyordu. Bölükbaşı güçlükle kendisine yol açtı ve Sorgu Hâkimliğine girebildi. Usul kanunlarına göre hazırlık tahkikatı gizliydi. Bu bakımdan Sorgu Hâkimliğinde olup bitenleri yazmak imkânsızdı.

Bölükbaşı Sorgu Hakimliğinden biraz sararmış ve çok heyecanlanmış olarak çıktı. Avukatlarıyla beraber Baro odasına girdi. Kısa bir konuşmadan sonra Bölükbaşının avukatları bir dilekçeyle tahkikatın seyrine usul bakımından itiraz ettiler. İtirazın, usul bakımından, bir Asliye Ceza hâkimi tarafından tetkiki icap ediyordu. Dilekçe Üçüncü Asliye Ceza Hâkimliğine havale edildi. Üçüncü Asliye Ceza Hâkimi Âdil Güneşoğlu idi. Âdil Güneşoğlu, itirazı tetkik ederken bitişiğindeki Baro odasından Bölükbaşı ve avukatları neticeyi merakla bekliyorlardı. Saat 12 ye yaklaşırken, Asliye Ceza Hâkiminin kararını öğleden sonra bildireceği haber verildi. Bölükbaşı ve beraberindekiler Turan Lokantasına gidip öğle yemeğini yediler. Bu, Bölükbaşının henüz belli olmıyan bir müddet için arkadaşlariyle beraber yediği son yemekti.

Sıkı tedbirler

Bölükbaşı ve yanındakiler öğleden sonra saat 1,30 da lokantadan çıkıp Adliyeye geldikleri zaman sabah karşılaşmayınca yadırgadıkları sıkı emniyet tedbirlerinin büyük bir mükemmeliyetle alındığını farkettiler. İlk keyif kaçırıcı işaret bu oldu. Demek ki halkın Bölükbaşıya karşı yaptığı tezahürat endişe uyandırmıştı.

Bölükbaşı doğruca Sorgu Hâkimliğine gitti. Sorguya başlandı. Anlaşılan yapılan itiraz reddedilmişti.

Bölükbaşının sorgusu tam 5 saat devam etti. Adliyede alınan emniyet tedbirleri son derece sıkıydı ama, i-

Bölükbaşı çocuklarına veda ediyor

Şu efsunkâr hürriyet...

Âdil Güneşoğlu

"Ne çıkar, efendim!"

çerde Osman Bölükbaşının isticvap edildiğini, C.M.P. liderinin belki de tevkif olunacağını duyan halk Adliye civarında toplanmaya başlamıştı.

Bölükbaşı 5 saatlık sorgudan çıktığı zaman rengi yorgunluktan ve daha çok heyecandan sapsarıydı. C.M.P. Genel Başkanı çok hiddetli görünüyordu. Bölükbaşı Baro odasında dinlenirken hakkındaki tahkikat dosyası, Sorgu Hakimliğinden nöbetçi savcılığına mütalâasını bildirmesi için gönderiliyordu. Nöbetçi Savcı Ziya Ülgener dosyayı mütalâası ile birlikte 17 dakika içinde Sorgu Hâkimliğine gönderdi. İşlerin süratı, Bölükbaşının gönlüne ferahlık verecek gibi değildi. Esasen Bölükbaşının avukatlarının sabahki itirazını tetkik ve reddeden Asliye Hâkimi Âdil Güneşoğlunun nöbetçi olmadığı halde ve saat 18.30 u geçmesine rağmen Adliyeden ayrılmaması da C.M.P. Genel Başkanının avukatlarını kuşkulandırmıştı.

Reddi hâkim talebi

Bölükbaşının avukatları kararı tasdik etme mevkiinde bulunan Âdil Güneşoğlu hakkında reddi hâkim talebinde bulunmayı uygun görüyorlardı. Red sebebi, hâkimin avukatların itirazlarını reddederek ihsası reyde bulunması ve kendisinin 25 yılı doldurduğu için teminatsız hâkim sayılacağı noktalarına dayanıyordu.

Reddi hâkim dilekçelerini hazırlayan Bölükbaşı ve avukatları hemen Baro odasının yanı basındaki Üçüncü Asliye Ceza Hâkimliğine gittiler. Âdil Güneşoğlu dilekçeyi almıyor, "Kaydiyesini yaptırıp getiriniz" diyordu. Halbuki mesai saati dolalı çok olmuş, vezne çoktan kapanmıştı. Bunun üzerine avukatlarla Âdil Güneşoğlu arasında sert münakaşalar başladı. Âdil Güneşoğlu avukatlara kendisinin fazla rahatsız edilmemesini, aksi halde polis çağıracağını söylüyordu. Nitekim az sonra polis de çağırdı. Esasen ufak salon ağzına kadar dolmuştu. Polislerin gelmesi kalabalığı daha da arttırdı. Salonda artık gazeteci ve avukattan çok polis vardı. Bu elektrikli hava içinde Fuat Arna ileri fırlıyarak: "Lütfen red dilekçemizi aldığınızı bildirin, hâkim bey!" dedi. Güneşoğlu da "Aldım efendim" deyince Arna: "Şu halde bırakınız vazifenizi. Kanun bunu emreder" diye heyecanla bağırdı.

Fakat Âdil Güneşoğlu çoktan kapısını kapamış odasına çekilmişti. Bölükbaşı da heyecanlıydı, kapalı kapıya sesleniyordu: "Cereyan eden hâdiseler karşısında siz de anlayışlı olunuz". Kapı açıldı ve Âdil Güneşoğlu göründü: "Peygamber öldü, ümmeti yaşıyor. Atatürk öldü, milleti yaşıyor. Bölükbaşı tevkif edilirse ne çıkar?" dedi.

Bölükbaşı bunun üzerine koridordaki tahta sıralardan birinin üzerine çökercesine oturdu. Bu sırada bir polis memuru gelip Bölükbaşı hariç bütün herkesin, gazeteciler ve avukatların da binayı tahliye etmesini söyledi ve bunun "Savcının emri" olduğunu ilâve etti.

C.M.P. Genel Başkanı gene kendini öfkeye terketmişti. Sesinin olanca kuvvetiyle "Bunu yapamazsınız, diyordu. Savcı böyle bir emri veremez. Maznun avukatiyle her dakika

BASİRET BİR KERE

Kimdir Osman Bölükbaşı? Büyük değil, yaygın değil, itimat, hattâ huzur veren de değil, ama nihayet Büyük Mecliste temsil edilen bir siyasi partinin Genel Başkanı. Adam, üstelik iddialı bir adam. İyi konuşuyor, sözünü dinletiyor, dinliyenleri eğlendiriyor, kendisinden bahsettiriyor. İsmi de bütün Türkiyede duyulmuş. Zaman oluyor ki çalımından geçilmiyor; sanki yarın bir seçim olsa seçmenler kuzu kuzu sandık başına gidecekler ve reylerini C. M. P. ye verip Osman Bölükbaşıyı Devlet Başkanı yapacaklar. Türkiye Cumhuriyetinin dördüncü Başkanı Ekselâns Osman Bölükbaşı! Hiç olmazsa, adamın gönlünde yatan bu, adamın kendisine lâyık bulduğu makam bu, çehresini temaşa eylediği dev aynası bu. Halbuki senelerden beri büyüklü küçüklü seçimler ve umumi efkârın bu günkü gelişme tarzı gösteriyor ki nasıl bir tiyatro sanatkârını hayranlıkla dinleyen halk ona reyini vermeyi düşünmüyorsa çok yerde bir mânasız -veya çaresiz- ekalliyetten başkası sevimli liderin yüksek sevk ve idaresindeki teşekküle memleket mukadderatını teslim etmeyi hatırdan dahi geçirmiyor.

Kendisini müstakbel Cumhurbaşkanlığına yakıştıran bu aynı Osman Bölükbaşı bir gün Büyük Meclisin kürsüsüne çıkıyor ve ağıza hakikaten alınmıyacak son derece galiz küfürler savuruyor. Siyasi rakiplerinin ne namussuzluğunu, ne uşaklığını, ne haysiyetsizliğini bırakıyor.

Şimdi bir akıllı iktidar böyle bir durum karşısında ne yapar? Elbette ki, iki ellerini yanına açar ve "Ey Ümmeti Muhammet bakın şu müstakbel Cumhurbaşkanına" der. Bakın da, aman reylerinizi onun partisine vermeyi sakın ihmal etmeyin! Yarın Türkiye Cumhuriyetini şahsında temsil edecek, yabancı diyarlara elçiler gönderecek, yabancı diyarlardan gelen elçileri kabul edecek ve bizim önünde sancağımızı eğeceğimiz adam, işte bir parlamentoda böyle kelimelerle konuşan adamdır... Buyurunuz, size teşhir ediyoruz, tepe tepe kullanınız.

İktidar Osman Bölükbaşıya kızıyor mu, İktidar Osman Bölükbaşıyı tepelemek mi istiyor? Üstadı böyle bir darbenin hışmından gökyüzünün bütün melekleri bir araya gelseler kurtaramazlardı.

★

Şimdi, bir de bizim İktidarın hareket tarzına bakınız. Ne kanun, ne nizam, ne Anayasa... Başka milletvekillerinin teşrii masuniyetlerinin kaldırılmasına ait teklifler dosyalarda sıra beklerken Osman Bölükbaşıyı alâkadar edeni bir jet uçağına bindiriliyor ve görülmemiş bir sür'atle Meclise sevkediliyor. Hem de nasıl sevkediliyor? Anayasanın hiç bir tefsir kaldırmıyacak sarih maddesine rağmen C.M.P. liderinin Meclis kürsüsündeki sözlerinden cezai mesuliyet çıkarılarak... Anayasa "milletvekili Meclis kürsüsünden söylediği sözlerden mesul edilemez" mi diyor? D.P. organları sabahtan akşama kadar kendi ekseriyet grupları mensuplarına bunun aksi şekilde rey verdirtmek için tepiniyorlar. Başmakaleler, makaleler, fıkralar... Aka kara demekle Anayasanın bu maddesine rağmen Bölükbaşıya mesuliyet yükleme arasında zerre kadar fark olmayabilirmiş. Varsın olmasın. Büyük D.P. lilerin dertleri başka. Osman Bölükbaşı o küfürleri zapta geçirtti ya; artık ocak ocak, bucak bucak, şehir şehir dolaşıp sözlerini tekrarlıyacak Her gittiği yerde D.P. li milletvekillerinden "namussuzlar, haysiyetsizler, zalimlerin uşakları" diye bahsedecek. Aman, işte buna müsaade etmemek, bunu her ne pahasına olursa olsun önlemek lâzım.

temas edebilir. Ben hâlâ milletvekiliyim. Hakkımda tevkif müzekkeresi de yok. Bana elinizi süremezsiniz, ben gidiyorum." Hakikaten Bölükbaşı Adliye merdivenlerine doğru yürümeğe, kalabalık da kendisini takibe başlamıştı.

Coplar iş başında

Bölükbaşının bu beklenmedik hareketi vazifeli emniyet memurlarını çok şaşırtmıştı. Bölükbaşı arkasındaki kalabalıkla kapının istikametini tutunca sivil, resmî, koridorları dolduran polis memurları da harekete geçtiler, Bölükbaşının arkasından koşmaya başladılar. Bölükbaşı Adliye kapısında görününce olup bitenleri dikkatle fakat dışardan takip eden halk tezahürata başladı. "Hürriyet kahramanı çok yaşa.. Seni bekliyeceğiz" diye bağrışıyorlardı. Bu sırada polis copları kıyasıya işlemeye başlamıştı. Bölükbaşının en yakınında günlerden beri onu bir gölge gibi takip eden gazeteciler vardı. Boşlukta işleyen bu coplardan en fazla hisse de gazetecilere düştü. Cumhuriyetten Sait Terzioğlu, Hürriyetten Firuz Makulu ve Ulustan İsmail Yaltırak polis tarafından bir hayli hırpalandı.

Bölükbaşı bir arabaya atladı ve süratle Necatibey Caddesindeki evine geldi. Necatibey Caddesindeki evin etrafı da Adliye civarı kadar kalabalıktı. Bölükbaşıyı evinde ilk karşılayan kızı Gül oldu. Baba kız yaşlı gözlerle birbirinin kucağına atılıp sarıldılar.

Bölükbaşının evi kısa zamanda tıklım tıklım doldu. Ziyaretçiler arasında Fethi Çelikbaş, Feridun Ergin, Enver Güreli ve Behçet Kayaalptan müteşekkil Hür. P. heyeti de vardı. Bölükbaşı heyecanına ve teessürüne rağmen nükteler savurmaktan kendini alamıyordu. Hür P. lileri "Hürriyetin partisi gelir, ama kendisi gelmez" cümlesiyle karşıladı.

Tevkif

Bölükbaşının evi bir ana baba gününe döndüğü sırada kapıya yanaşan bir otomobilden orta boylu, topluca genç bir adam indi. Birinci Şube Müdürü Niyazi Bicioğlunu tanıyanlar durumdan Bölükbaşıyı haberdar ettiler. Bölükbaşı Birinci Şube Müdürünü karşıladı ve çocuklariyle vedalaşmak için 5 dakika müsaade istedi. Bu esnada bütün hazır bulunanların gözlerini yaşartan bir sahne cereyan etti. Çocuklarını dizine oturtan Bölükbaşı oğluna "Sen daha 21 günlükken babanı gene böyle zindana atmışlardı, dedi. Senden tek bir şey istiyorum, yavrum, vatana ve babana lâyık bir evlât olmanı.." Birinci Şube Müdürünün sabırsızlandığını gören Bölükbaşı çocuklariyle beraber aşağı indi ve evinden çıktı. Kalabalık derhal Bölükbaşının etrafını aldı. Vazifeli polisler de coplarını çalıştırmaya ve halkı itip yol açmaya koyuldular. Bu arada Ahmet Bilgin ve Fethi Çelikbaşla polisler arasında münakaşalar oldu. Çocuklarını son bir defa daha öpen Bölükbaşı, Niyazi Bicioğluyla birlikte otomobile bindi ve Adliyenin yolunu tuttu.

Adliyede esen hava büsbütün elektrikliydi. Savcı Ziya Ülgener tevkif muamelesini bir an evvel tamamlayıp Bölükbaşıyı Cezaevine gönder-

Fuad Arna
Müdafi

BAĞLANINCA...

Haydi Anayasa, tıpkı D.P. tüzüğü gibi rafa, Osman Bölükbaşı da İsa misullû çarmıha...

★

Kendisini Cumhurbaşkanlığına namzet gören üstadın hem de Büyük Meclisin kürsüsünde paraladığı küfürleri bu topraklar üzerinde tasvip edecek bir tek aklı başında adam düşünülebilir mi? Açınız zabıtları, meşhur celsede Osman Bölükbaşıyı en ziyade hararetle müdafaa edenlerin sözlerini okuyunuz. Hür. P. nin sözcüsü daima kibar Raif Aybar bu sözleri asla tasvip etmediklerini bildirerek konuşmasına başlıyor. İsmet İnönünün irticali beyanında o lâfları mazur görür mahiyette bir tek kelime yok. Hattâ Bölükbaşının arkadaşları böyle boş bir gayrete kendilerini kaptırmıyorlar. Hepsi Anayasanın mutlak serahatı üzerinde duruyor ve varılacak kararın nasıl vahim bir karar olabileceğini hatırlatıyor.

Gönül ne kadar isterdi ki bir de Demokrat çıksın da "arkadaşlar, ne yapıyoruz" desin. Kararın bu günkü neticeyi doğuracağını, yani küfretmek kusurunun gözlerden tamamiyle kaybolup Anayasayı ihlâl etmek vakıasının ortada kalacağını, küfürlerin Bölükbaşının yayabileceğinden bin defa büyük süratle Türkiyenin dört bir tarafına yayılacağını ve Osman Bölükbaşının çalımının biraz daha artacağını kestirmek için vasat bir zekâdan fazlasına dahi ihtiyaç yoktu.

Böyle hâdiseleri önlemek mi istiyorsun? Bir adamın Meclis kürsüsünde küfredip, küfürleri masuniyetine güvenerek dışarda tekrarlamasına mı mâni olmayı hedef güdüyorsun? Elinde kâfi ekseriyetin var. Anayasanın o maddesini tadil eden bir teklifle Meclise gelirsin, haklı olduğu su götürmiyecek delilleri birer birer ortaya koyarsın, Anayasayı değiştirir, önlemek istediğini önlersin, Osman Bölükbaşıyı da Anayasa değişmeden böyle bir harekette bulunduğu için sadece "işte memleketin, milletin mukadderatını elinde tutmaya heveslenen adam! İşte müstakbel Cumhurbaşkanı!" diye teşhir ederek cezaların en büyüğünü verir, bizzat demokratları can evlerinden rencide eden bir haksızlığın işlenmesine set çekersin.

★

Zira bir partinin Genel Başkanı dahi olsa bir milletvekilinin Meclis kürsüsünde galiz küfürler sarfetmesi elbette ki şayanı teessüftür. Ama bir İktidarın Anayasayı uluorta hiçe sayması gibi ne memlekete ne rejime karşı tehlikelidir. Birinci hareket sadece söyliyene zarar verir. İkinci hareket ise bir rejimi, bir sistemi tehdit altında bırakır ki o takdirde bütün milletin tek vücut halinde böyle bir zihniyete karşı cephe alması gerekir. Hiç bir hareket "keyfilik"i bu kadar bariz şekilde ortaya koyamazdı. Milletçe gösterilen aksülamelin hakikî sebebi de budur. D.P. millete öyle bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğu endişesini vermiştir ki onun telâşından Bölükbaşının münasebetsiz, ama küçük hatası bir anda gözden kaybolmuş, herkes meşru müdafaa vaziyetine girmiştir. Kaldı ki aynı Meclis kürsüsünden Bölükbaşınınkiler kadar yakışıksız kelimeler İktidar partisinin liderleri tarafından saçıldığında aynı D.P. ekseriyeti, o hassas D.P. ekseriyeti, kılını dahi kıpırdatmaya lüzum hissetmemişti.

Ama, ne çare, basiret bir kere bağlanmasın ve ihtimal ki Abbas yolcu olmasın...

AKİS

meye çalışıyordu. Emniyet Birinci Şube Müdürü Bölükbaşıyı bir jandarma başçavuşuna teslim ederek vazifesini bitirmişti. Jandarma başçavuşu tevkif müzekkeresini Bölükbaşıya uzatarak Cezaevine gideceklerini bildirdi. Bölükbaşı ile avukatları gıyaben verilmiş olan tevkif kararından sonra, mevkufun cezaevine götürülmezden evvel sulh hakiminin karşısına çıkarılarak hüviyetinin tesbiti ve tevkife olan itirazlarının dinlenilmesi gerektiğini bildirdiler. Başçavuş Savcı yardımcısına giderek durumu anlattı. Savcı yardımcısı da derhal Ankara Savcısının yanına gitti. Savcı Bölükbaşının tevkifinin usule uygun olduğunu iddia ediyordu. Bunun üzerine Bölükbaşı ve avukatlarına durumu bir zabıtla tesbit etmekten başka çare kalmıyordu. Tam zabıt tutulurken savcı yardımcısı Ziya Ülgener koridora gelerek jandarma başçavuşuna "İnfaz başlamıştır, ne duruyorsun! Yakala götür. Zaptı nerede tutarlarsa tutsunlar" diye bağırdı. Bunun üzerine Bölükbaşı Adliyenin arka kapısına yanaştırılan kırmızı boyalı Cezaevi otomobiline bindirildi ve az sonra da Cezaevinin demir kapıları Bölükbaşının da üstüne kapandı.

Hadisenin akisleri

Bölükbaşının tevkifi bütün yurtta heyecanla karşılandı. O kadar ki vatan sathında 1950 dekine benzer bir havanın uyanmaya başladığını görmemek, hissetmemek için kör olmak lâzımdı.

Bahar havası münasebetiyle muhalefet partileri arasında tutan buzlar yavaş yavaş çözülüyordu. Bölükbaşından sonra C.M.P. liderliğini işbirliğine yumuşak yüz gösteren Fuat Arnanın deruhte etmesi ve bizzat Bölükbaşının uğradığı muamelelerden sonra işbirliğine karşı gösterdiği mukavemetin zayıflaması önümüzdeki günlerde işbirliğinin yıldızını parlatıyordu.

C.H.P. Lideri İnönü, Çarşamba günü - resmi ziyaret günü - Merkez Cezaevine Bölükbaşıyı görmeye gitti. Hapishanenin âdetlerini ve taksimatını artık çok iyi bilen İnönü, kendisine yol gösteren gardıyana "Nerede, Bölükbaşı" diye sordu. Bölükbaşı mahkûmlarla avukatlarının konuşmasına tahsis edilen hücrede İnönüyü bekliyordu. İki Genel Başkanın karşılaşması son derece samimi oldu. İnönü halden anlıyordu. Bölükbaşında da uykusuz geçen bir hapishane gecesinden sonra bazı değişiklikler olması beklenebilirdi. Bu değişikliğin iki Genel Başkanın da âşık olduğu Demokrasi bakımından nelere gebe olduğu önümüzdeki günlerde anlaşılacaktı.

Kırşehir

Cip - cop

Bu haftanın başında Pazartesi günü akşamı 24 saatten beri kasabalarının yeniden vilâyet merkezi olmasını coşkun bir neş'eyle kutlayıp yorgunluktan bitap düşen Kırşehirliler o günkü törenin tafsilatını bir de radyoda dinlemek için saat 19 da radyolarının düğmelerini açınca duydukları karşısında kulaklarına inanamadılar. Aman yarabbi!.. Devletin radyosunda hakikatlerle uzaktan yakından hiç bir alâkası olmıyan sözler işitiliyordu. Kırşehirliler şaşkınlık içindeydiler.. Evet, o gün Kırşehir bir cezanın kaldırılması, şehirlinin yeniden vilâyet merkezi olmasını kutlamışlar, bu sevinçle bayram yapmışlardı. Radyoya göre Kırşehirliler daha sabahtan yollara dökülmüşler ve hazırlanan program gereğince Kırşehir'e gelecek olan dört bakanın daha arabalarının tozları belli olunca görülmemiş bir tezahürat yapmışlar, şehre giriş yolunda "göz yaşları içinde ve bakanların ayakları dibinde yüzlerce kurban kesmişler ve bu kurbanların kanlarını bir dere gibi akıtmışlar" dı.

Kırşehirde polisler ve halk

"Aman ne eğlendik, ne eğlendik.."

Radyoya göre sevinçten seller gibi göz yaşı dökülmüş ve dereler gibi kurban kanı akıtılmıştı!.. Acaba Türkiye'de bir ikinci Kırşehir daha mı vardı?...

Hâdise hiç te radyoda anlatılan gibi olmamıştı. Gerçi halkın daha sabahtan yollara döküldüğü, bütün Kırşehirin bir bayram havası içinde olduğu, yüzlerce kurban kesildiği, binlerce şişe bira ve rakı içildiği, bu bakımdan rekor kırıldığı hep doğruydu. Ama Kırşehirlilerin tezahürat yaptıkları, candan bağırlarına bastıkları kişi ne yazık ki radyonun söylediklerinin aksine Tevfik İleri, Namık Gedik, Celâl Yardımcı ve Samet Ağaoğlu değil Kırşehirlilerin hemşehrisi Bölükbaşıydı. Aslında yapılan tezahürat ona idi. Bu arada radyonun hiç bahsetmediği hayli tatsız hâdiseler de olmuştu. Radyonun başında haberleri dinleyen birçok Kırşehirlinin sırtında daha henüz copların acısı hissediliyordu. Bölükbaşının şehre girişi sırasında kendisini bağrına basmak isteyen halk, üzerlerine sürülen cipler, rastgele savrulan coplar ve yumruklarla dağıtılmak istenmişti. Bu arada Kırşehire yeni tayin edilen Emniyet Müdürü Reşat Erozan da otomobilinden inip halkın arasına katılan Osman Bölükbaşının üzerine yürümüş, Bölükbaşının yakasından tutarak onu zorla otomobiline bindirerek asayişi temin etmek istemişti. Bölükbaşı yakasına yapışan Emniyet Müdürüne: "— Çek elini, çek!.. Sen bir milletvekilinin yakasını nasıl tutarsın. Sonra milletin intikamı göğün yere çökmesi gibi başına çöker!" demişti. Bu durum karşısında galeyana gelen halk, bir anda Bölükbaşı ve Emniyet Müdürü etrafındaki çemberi daraltmış ve Emniyet Müdürü nereden, kimden geldiği anlaşılmayan tekmeler ve yumruklar altında kalmıştır. Emniyet Müdürünün Bölükbaşıya hitaben "Otomobiline bin, ben de bu memleketin evlâdıyım" demesi üzerine Bölükbaşı halka dağılmasını rica etmiş ve Emniyet Müdürü böylece halkın elinden güç kurtulmuştu. Gürültü patırtı göklere yükseliyordu. Bölükbaşı zaman zaman omuzlar üzerine alınıyor ve her geçtiği yerde tezahüratla karşılanıyordu. Derken şehrin giriş noktasından ikinci bir alkış tufanı yükselmişti. Yolda yapılan yarışta Bölükbaşı'nın arabasının arkasında kalan Bakanlar şehre girmişti. Kırşehirliler bilhassa İçişleri Bakanı Namık Gedik'i parmakları ile birbirlerine gösteriyorlar ve Kırşehir'in vilâyet halinden kaza haline getirilmesi sırasında da İçişleri Bakanlığı koltuğunda aynı zatın o-

İŞBİRLİĞİNE DAİR...

Doğan AVCIOĞLU

Hissi sebepler yüzünden suya düşer gibi olan seçimlerde işbirliği yapma fikri, Bölükbaşının dokunulmazlığının kaldırılmasının yarattığı hissi bir feveranla tekrar günün mevzuu haline gelmiştir. C.M.P. nin mutad üzere nazlı davranmasına mukabil, Hür. P. Başkanı açıkça işbirliği lehine vaziyet almıştır. C.H.P. ileri gelenleri işbirliğine taraftar gözükmektedirler. Parti alt kademelerinin de git gide işbirliğine taraftar oldukları anlaşılmaktadır. Muhalefet partilerinin genel idare kurulları işbirliği hakkında görüşmeler yapmaktadır. Liderlerin en ufak gevezelikten kaçınışı, İşbirliğinin bu sefer daha ciddiyetle ele alındığının delilidir. Amasya Belediye seçimlerinin neticesi, Muhalefet için bir ikazdır. Muhalefet, ancak birleşmek şartıyla D.P. yi Amasyada mağlûp edebilecekti.

Zafer gazetesi bile yeni havayı bir parça tehlikeli bulmuş olacak ki, vaiz meselesi dolayısıyla unutur gibi olduğu bahar havası siyasetine rücu etmiştir. Altı ay evvelki "diktatör kalmaya mahkûm diktatör"ün tecrübesini, fevkalâde fıtri kabiliyetini, değerli hizmetlerini uzun uzun övmekte, henüz "stajyerlik" devresinde bulunan diğer muhalefet liderlerini mutad üslûbu ile azarlamaktadır.

İşbirliği, parti menfaatlarından çok rejim meselesinin hallini ön planda tutan partilerin ve tarafsızların gerçekleşmesini çoktan beri istedikleri bir fikirdir. Muhalefet partilerinin liderleri de - hiç değilse nazariyatta - işbirliği fikrini reddetmemektedirler. Fakat şimdiye kadarki gayretler müsbet bir netice vermekten çok, muhalefet partileri arasındaki anlaşmazlıkları arttırmıştır.

İşbirliğine mâni güçlükler mevcut şartlar altında nasıl yenilebilir? Tabiidir ki her şeyden evvel müşterek bir programın tesbiti lâzımdır. Bu işin en kolay tarafıdır. Zira rejim meselesinde muhalefet partileri tamamiyle aynı fikirleri savunmaktadırlar. Bundan başka rejim meselesi, üzerinde çok yazılmış çizilmiş bir mevzudur. Fikirler iyice tebellür etmiştir. Müşterek bir programın tesbiti bir kaç saattan fazla zaman almıyacaktır.

Müşterek programın kâğıt üzerinde kalmadığını, işbirliğinin bu sefer bir gerçek haline geldiğini göstermek için muhalefet partileri liderlerinin müşterek propaganda gezilerine çıkmaları, parti kongrelerinde yanyana oturmaları, gerekli psikolojik havayı yaratmak bakımından çok faydalı olacaktır. Liderlerin teşkil ettiği müşterek cephe, mahallî teşkilâtın birçok yerde gösterdiği isteksizliği yenmeyi kolaylaştıracaktır. Ekseriya ihmal edilen bu nokta, sanırız, işbirliğinin temel meselesidir. İşbirliği her şeyden evvel bir "iklim" işidir. Gerekli hava yaratıldıktan sonra şu veya bu hukuki formül üzerinde anlaşmak zor olmıyacaktır.

Bağımsız vatandaş kitlelerinde sık sık müşahede edilen "tevekkül"ü yenmek için Muhalefetin tek cephe halinde hareket ettiği intibaının uyanması zaruridir. Muhalefet kazanabilir kanaati yaratılmadıkça, İktidar değişikliği hayal olmaktan ileri gidemiyecektir. Muhalefet partileri liderlerinin her yerde bir arada görünmeleri, aynı dili kullanmaları bu intibaı uyandırabilir ve liderlerin gösterdiği şevk alt kademelere sirayet edebilir.

"İşbirliği iklimi" yaratıldıktan sonra Muhalefetin seçimlere ne şekilde katılacağı meselesi düşünülecektir. Hallinde en büyük müşküllerle karşılaşılacak mesele budur. Bilindiği gibi, Seçim Kanunu partilerin seçimlere müştereken katılmasını önleyici hükümler ihtiva etmektedir. 35 inci madde, muhtelif siyasi partilerin müşterek liste halinde aday gösteremiyeceklerini söylemektedir. 110 uncu madde, karma liste tertibini fiilen imkânsız kılmaktadır.. Bununla beraber, Prof. Turhan Feyzioğlunun da belirttiği gibi "mevcut Seçim Kanunuyla müşterek seçime gidebilmek imkânları" mevcuttur. Bütün seçim bölgelerinin partiler arasında taksimi veya her seçim bölgesi içinde partilerin gösterecekleri aday sayısının tesbiti düşünülebilir. Daha başka formüller de bulmak mümkündür.

Ayrı ayrı seçimlere katılmalarına rağmen, alt kademelerinin seçim faaliyetlerini beraberce tertiplemeleri bile asgari bir işbirliği sayılabilir. Mühim olan sabit fikirlere kapılmamaktır. Mevcut şartlar altında "supl" ve "amprik" bir davranış zaruri görünmektedir. Zira bütün seçim bölgelerinde işbirliği aynı hararetle kabul edilmemektedir. Tek bir formülün zorla kabul ettirilmek istenmesi, alt kademelerin mukavemetiyle karşılaşabilir. Arzu ettikleri işbirliği şeklini seçmek parti teşkilâtlarına bırakılmalıdır. Yalnız bu demek değildir ki, alt kademeler tamamiyle başlarına buyruk bırakılacaktır. Alt kademelerde müstakil hareket etmek için kuvvetli bir temayülün mevcudiyeti unutulmamalıdır. Bu temayülle mücadele etmek, aşırı iddiaları uzlaştırmak, en uygun işbirliği formülünü teklif etmek muhalefet partileri ileri gelenlerinin başlıca vazifelerinden biri olacaktır.. Liderlerin her seçim bölgesinde parti ileri gelenlerini bir araya toplıyarak işbirliği şeklini tesbite çalışmaları gerekecektir. Liderlerin beraberce ve mahallinde teşkilâta yol göstermeleri, işbirliği için gerekli anlayış ve feragat havasını uyandırabilecektir. Bazı bölgelerde sadece iki partinin birleşmesine veya partilerin ayrı ayrı seçime gitmesine bile göz yumulabilir. Her seçim bölgesinde duruma en uygun hal tarzının araştırılması partiler arasında eşitlik prensibi üzerinde yapılan mücerret olduğu kadar kısır münakaşaları ortadan kaldırmaktadır. Kimlerin Cumhurbaşkanı olup olmıyacağı hakkındaki görüş ayrılıklarının halli de yeni Meclise bırakılabilir.

İşbirliği hakikaten istendiği ve gerekli hava yaratıldığı takdirde şimdilik "halledilemez" gibi görünen güçlükleri yenmek zor olmıyacaktır. Halen muhalefet partileri ileri gelenlerini ürküten işbirliği fikri, biraz iyiniyet ve biraz muhayyile sayesinde İktidarı ürkütecek bir hale getirilebilir.

turduğunu birbirlerine hatırlatıyorlardı. Bakanlar doğruca merasimin yapılacağı spor sahasında hazırlanan tribüne gitmişlerdi. Biraz önce Bölükbaşı geçerken tezahürat yapan halkı coplar ve ciplerle dağıtmaya çalışan, bu arada vazifelerini yapan gazetecileri bile döğen emniyet memurları ne hikmettir bilinmez bakanlara yapılan tezahüratı esas vaziyetinde bekliyerek seyrediyorlardı. Anlaşılan madalyon tek taraflıydı ve Demoklesin kılıcı bugün için sadece Bölükbaşı'nın başına iniyordu. Bakanlar şeref tribününe, Bölükbaşı halk arasına oturmuştu.

Şeref tribününde yer alanlar arasında bilhassa 1954 seçimlerinde mağlup olan D. P. adayları da vardı. Bu hal Kırşehirlilerin pek tuhafına gitmişti. Seçtikleri yerine, şeref tribününe seçmedikleri oturtuluyordu ve kimse onları halkın arasından buraya çağırmayı düşünmüyordu. C.M.P. ve C.H.P. İl İdare Kurulu üyeleri şehir adına şeref tribününe kadar gelerek bakanlara hoş geldiniz dedikleri sırada bir şahıs Celâl Yardımcı'nın kulağına eğilerek: "Beyefendi sizi telefonla Ankara'dan arıyorlar" dedi. Ama doğrusu Celâl Yardımcı'nın yerinden kımıldamağa niyeti yoktu. Ama biraz sonra aynı şahsın tekrar geldiği görüldü. Celâl Yardımcı'ya hitaben "Efendim, sizi Başbakan istiyormuş" deyince Yardımcı aceleyle yerinden doğruldu ve telefona gitti. Bu sırada törende hazır bulunan Jandarma Genel Komutanı Tahsin Çelebican'ın yerinden doğrulup, bandoya doğru bakması, tören başlasın emri şeklinde anlaşıldı.İstiklâl Marşı çalınarak törene başlandı.

Törende söz alan İçişleri Bakanı Namık Gedik, Hükümetin Kırşehirliler için elinden gelen her şeyi yapacağını müjdeledi. İçişleri Bakanının nutku zaman zaman alkışlarla kesiliyor ve Dr. Namık Gedik bu alkışlara eğilerek mukabele ediyordu. Ama ortada bir tuhaflık vardı. Zira alkışlar İçişleri Bakanının sözleriyle pek alâkalıya benzemiyordu. Meselâ her hangi bir cümlenin orta yerinde bir alkış kopuyor, "Yaşa!.. Varol!.." sesleri ortalığı çın çın öttürüyordu. Gene tam bu anda Bölükbaşı'nın da oturduğu yerden ayağa kalktığı, halkı selâmladığı görülüyordu. Dr. Namık Gedik de durumdaki tuhaflığı hissetmiş olacak ki bir ara arkasına baktı ve biraz evvel telefonla Başbakanla görüşen Celâl Yardımcıyla göz göze geldi. Hemen bunun ardından İçişleri Bakanı törenin sona erdiğini söyliyerek sözlerine son verdi.

İstanbul savcısının telâşı

Kırşehir'in yeniden vilâyet olmasından bir gün sonraydı. Cumhuriyet Gazetesi Yazı İşleri Müdürlüğünün 228229 numaralı telefonu uzun uzun çaldı. Masanın başında çalışan ve Bölükbaşı'nın tevkif edildiğine dair haberleri okuyup düzelten, kumral, uzunca boylu genç adam ahizeye doğru uzandı. Bu Cumhuriyetin Yazı İzleri Müdürü Ali İhsan Göğüştü. Telefondaki ses kendisini tanıttı. Savcı yardımcılarından biriydi ve o sabah bütün İstanbul gazetelerinde olduğu gibi Cumhuriyette de manşette yer almış olan Kırşehir hâdiseleri hakkındaki haberin tekzip edileceğini, bu bakımdan ilerde teknik zorluklarla karşılaşılmaması için, Basın Kanununun "aynı sütunda ve aynı puntularla neşri" kaydını hatırlatıyor, yer ayrılmasını bildiriyordu. Ali İhsan Göğüş, Savcı Yardımcısına bu gibi işlerin telefonda hallinin mahzurlu olduğunu hatırlatarak işinin başına döndü. Aradân çok zaman geçmeden genç Yazı İşleri Müdürünün kapısı vuruldu ve içeriye Emniyetin bir memuru girdi. Elinde İstanbul Savcılığının başlığını taşıyan bir kâğıt vardı. Kâğıtta Kırşehir hâdisesiyle alâkalı haberin tekzip edileceği, buna göre yer ayrılması yazılıydı. Birinci Şubeye mensup sivil polis, Yazı İşleri Müdüründen bu talimatı okuyup imzalamasını istiyordu. Genç Yazı İşleri Müdürü durumu bir anda kavramıştı. Nedense İstanbul Savcısı Bölükbaşının tevkif edildiği haberinin manşete çıkarılmasını istemiyordu ve bir gün önceki Kırşehir haberini tekzip ederek manşeti bu tekzible durdurmayı düşünmüştü. İyi ama ortada daha tekzib yoktu ki tekzibi manşete çıkarayım diye imza versin. Polisin imza talebini reddetti. Evet, kanun karşısında boynu kıldan inceydi. Tekzib gelsin, kanunun emrettiği hükümler gereğince neşrederdi. Ama ortada tekzib yokken de tekzibi manşete koyacağım diye imza veremezdi ya.. Gazete gazete dolaştırılan bu talimata karşılık bir çok gazetenin mesullerinin verdikleri cevap aynı olmuştu. Bu arada Savcılığın taktiğini anlıyan gazeteciler kendi aralarında bir telefonla durumu müzakere ediyorlardı. Şayet tekzip gelirse kanunen koymakla mükellef oldukları yere koyacaklardı. Ama ne olursa olsun Bölükbaşının tevkif edildiği haberini de küçültmeyecekler, manşete koyamadıklarına göre, gazeteci tabiriyle sürmanşet yapacaklar, yani gazetelerinin kırmızı mürekkeple basılan isimlerinin daha da üstünde Bölükbaşının tevkif edildiğini bildireceklerdi. Fakat o arada ne olduysa oldu, İstanbul gazeteleri Yazı İşleri Müdürlerinin telefonları birer defa daha çaldı. Savcılık şimdilik kaydiyle tekzipten vazgeçildiğini haber veriyordu.

Paşanın Kerameti

Nikbinler kralı İsmet İnönü bu hafta herkesin gönlüne su serptiği kanaatinde olmalı.. Nikbinler kralının saçtığı cevher şu: "Bütün partiler Türkiyenin siyasi rejimi olarak Demokrasiyi seçmişlerdir!"

Elbette. Ama şu Demokrasinin tarifinde anlaşamadıktan, herkes işine gelen rejimi, üzerine bu etiketi vurup salı salıverdikten sonra...

Amasya

Kıssadan hisse

Geçen haftanın sonunda Cumartesi akşamı Amasyada büyük ve hararetli bir faaliyet hüküm sürüyordu. Şehrin bütün nakil vasıtaları kiralanmıştı. Cipler Amasyanın dar sokaklarında mekik dokuyorlardı. En ücra kapılar çalınıyor, rey pusulaları bırakılıyordu. Ayni arabalar ertesi gün, sabahın erken saatlarında seçmenleri sandık başına taşıyorlardı.

Pazar günü Amasyada belediye seçimleri yapılıyordu. Umumi seçimlerin arifesinde kuvvetlerini kantara vurmak bakımından, bütün siyasi partiler bu ufak denemeye son derece ehemmiyet veriyorlardı. D.P. Amasya İl Merkezinin ışıkları sabaha kadar sönmemişti. Seçimlerde İktidarda olmanın bütün pozları cömertçe kullanılacaktı. Hür. P. de bu seçimlere ümitle giriyordu. Zira geçen seçimlerde Amasyada Belediye seçimlerini müstakiller kazanmıştı ve bu müstakillerden çoğu Hür. P. nin kurulması üzerine yeni partiye kaydolundukları için Amasya Belediye Meclisinde ekseriyeti Hür. P. liler teşkil ediyordu. Bu sebeple Hür.P. Belediye seçimlerinin arifesinde bütün ağır silâhlarını cepheye sürmüş, en şöhretli hatiplerini Amasyaya göndermişti. C.H.P. işe bu iki parti kadar ehemmiyet vermemişti. Fakat netice Hür. P. kadar D.P. için de hayal kırıcı olmuştu. 10600 seçmenin yüzde 65 i sandık başına gelmişti. D. P. 3280 reyle başta geliyordu. C.H.P. 2124, Hür. P. 1560 rey almıştı. C.M. P. ise seçimlere katılmamıştı.

Hür. P. iki büyük partinin epeyce gerisinde kalmıştı. Fakat en mühim nokta D.P. nin iki muhalefet partisinin topladığı rey yekûnundan daha az rey almasıydı. Tek başlarına şimdiki iktidarı yenemiyen muhalefet partileri, birleştikleri takdirde çoğunluğu elde edebileceklerdi.

Amasya belediye seçimleri bu bakımdan çok manidardı. Seçimler arifesinde işbirliğinin ehemmiyetini açıkça gösteriyordu. Hâlâ şahsi hesaplardan, alınganlıklardan kurtulamıyan muhalefet partileri liderleri bu neticeden ibret almalıydı. Muhalefetin hakikatleri görmesi için çok zaman kalmamıştı. Şimdiki İktidardan ümitlerini kesen vatandaşlar, muhalefetin gözlerinin bir an evvel açılmasını ümit ediyorlardı.

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

Emel MÂNİOĞLU

-1-

Demokratik bir rejim içinde yaşamağa azimli milletlerin ne şekilde hareket etmeleri gerektiğini düşünürken; totaliter sistemlerde bir umacı kılığına girip olmadık yerde biten, ekonomik ve sosyal münasebetlerin her çeşidine burnunu sokan ve elinden gelse insanoğlunun kafatasına parmaklarını daldırıp onu bile kendi total kalıbına dökmek istiyen, nüfuz ve kudret bakımından âdeta tanrılaşan Devletin, fertler aleyhine kabarmış bu nüfuz ve kudretini çeşitli demokratik müessese ve organlarla sınırlandırıp daraltmayı en başta gelen şart halinde görmekteyiz.

Filhakika; halk ağzında hem bir yılgı, hem de bir sığınış ifadesiyle anılan "Devlet baba"nın bünye itibariyle teşri, icra ve kaza organlarına ayrılmış bir kuvvetler muhassalası olduğunu teslim ettiğimiz takdirde, bu üç temel kuvvetin birbirlerine karşı selâhiyet durumlarıyla tesir ölçüleri, aşağı yukarı, o devlet yapısını karakterize etmekte, yani rejimin diktatörlükle demokrasiye olan yakınlık veya uzaklık nisbetini tâyin etmektedir. Meselâ; icra (hükümet) kuvvetinin teşri (meclis) ve kaza (mahkemeler) kuvvetlerine karşı hâkim bulunduğu sağ veya sola mütemayil, çeşitli sistemler bize, açık ve müteaddi bir dikta rejimini verirken, kazai mürakabeden uzak ve ekseriyet partisinin disiplini altına girmiş bir Meclis hegemonyası da, gerekti mi rejimi zedeliyecek ekspres kanunlar çıkartmak ve bunları İcra, Kaza organlarına tatbik ettirmek selâhiyeti bakımından sûreta demokratik gözükse de üstü kapalı bir şekilde bir başka dikta rejimi haline girmekte ve birincisi kadar sakat, tehlikeli olabilmektedir. Gene meselâ; o tek Meclisten çıkacak kanunları inceliyecek ikinci bir Meclis ve Anayasaya uygunluğunu kontrol edecek yetkide bir yüksek kaza merciî mevcut olmadıkça, bir memlekette demokrasinin varlığı nisbî temsil usulüne göre yapılmış tek dereceli, dürüst ve açık bir seçimle dahi garanti altına alınmış sayılmamaktadır.

Bütün bunlar, adı geçen üç temel kuvvetin birbirlerine karşı tecavüzlerinin önlenmesini, her birini işleyiş bakımından diğerine bağlayıp hukuk bakımından tamamen müstakil bırakacak kanuni tedbirlerin alınmasını pek lüzumlu kılmaktadır. Birbirlerini karşılıklı surette kontrol ve tahdit eden teşri, icra ve kaza organlarının İstiklâl, müsavat ve muvazeneleri kanun çerçevesi içine sokulduktan sonradır ki, o memlekette hakiki mânada bir "Hukuk Devleti"nin çatısı kurulmuş olur.

Yalnız, bu çatının harcıyla malzemesinin o devleti teşkil eden fertlerden ibaret bulunduğunu unutmamak gerekir. Kötü malzemeyle kurulmuş bir bina nasıl er-geç çökmeğe mahkûmsa, ahlâki faktörlerden ve cemiyet şuurundan mahrum fertlerden kurulmuş bir demokrasi de elbette ki uzun ömürlü olmıyacaktır. "Demokrasi; halkın, halk tarafından, halk için idaresi.." demek ise; bizzat halk tabakalarının uyanık ve olgun bir umumi efkâr halinde o devletin gidişatını kontrol altında tutması, umumi menfaatlara ve selâmetlere aykırı çarpık gidişlere karşı sür'at ve şiddetle aksülâmel göstermesi icabeder. Böyle bir umumi efkârın demokratik bir memlekette teşekkülü ise; ancak ve ancak her türlü baskıdan kurtulmuş hür bir basına, eğitim seferberliği ve taraf tutmayan radyo neşriyatına bağlıdır. İşte, modern ve ileri cemiyetlerde hür basını "Dördüncü Kuvvet" yapan şey, onun, umumi efkârdan gelecek ilhamlarla umumi efkâr namına devlet mürakabesini deruhte etmesidir. Ayrıca, birer ilim akademisi olan üniversitelerin realitelerle göbek bağlarını kesip onları ölü doktrinler tartışan kup kuru bir halden kurtarmak, kendilerine tam bir muhtariyet vermek suretiyle ilmî gıdalarını canlı hayatın içinden almalarını, yurt ve dünyanın aktüel konularına dikkat ve titizlikle eğilmelerini sağlamak, millî bünyede uzak görüşlü aydın bir umumi efkârın çoğalmasıyla demagogların azalmasına yarayan çift faydalı büyük avantajlar cümlesindendir. Nasıl hastahanesiz, kliniksiz bir tıb fakültesi, canlı modeller üstünde çalışmayan bir güzel sanatlar akademisi tasavvur edilemezse; günlük tutumlar ve davranışlar üstünde ilmî, siyasi, iktisadi yorumlarda bulunması ve sonuçlarını yurda açıklaması menedilmiş bir siyasal bilgiler fakültesi, bir iktisat, bir hukuk fakültesi de o nisbette tasavvur hudutlarının dışında kalır.

Bir de, işçi, memur, aydın ve patron olarak cemiyet bünyesinde pek çeşitli ödevler almış olan fertlerin hem sosyal adaleti bilfiil sağlamak, hem de fikren kalkınmak için kendi meslek ve meşreplerine göre serbestçe teşkilâtlanmak; her çeşit parti, sendika, fikir kulüpleri kurabilmek haklarına temas etmeliyiz. Totaliter rejimlerde bu kabil teşekküller ve topluluklar sık sık dağıtılmakta, kemiyet ve keyfiyet bakımından bilhassa pek dar hukuki ölçüler içinde hapsedilip inkişafları mevcut otoritenin şüphelerine mâruz bırakılmaktadır. Bayramdan bayrama çekilen o bağlılık telgraflarına gelen tebrik ve teşekkür cevaplarıysa "Dikkatli ol! Gözüm kulağım sende.." mânasına gelmektedir. "Devlet Baba"nın kendilerinden bir takım yaramazlıklar umduğu evlâtlarını daimî şekilde vesayeti altında tutup himayeci tavırlar takındığını anlamamak imkânsızdır. Ancak, aklen malûl olmadıkça, "Dur! İlerleme, büyüme, toplanma, düşünme!" yollu ihtarlar çeken kuşkulu mütehevvir bir babanın kaba otoritesine ömürlerinin sonuna kadar katlanacak evlât sayısı pek azdır.

Bu suretle, demokratik bir rejim içinde yaşamağa azimli milletlerin başarmaları icabeden bir sıra faaliyetlerini, kısaca, gözden geçirmiş bulunuyoruz.

Hayat Pahalılığı

Şaşılacak aklın zinciri

Başbakan Adnan Menderesin pahalılık hakkındaki sözleri geçen hafta da vatandaşların dillerinde dolaşmağa devam ediyordu. Her yerde bununla alâkalı konuşmalara, şakalaşmalara rastlanıyordu.

Muhalefetin de durumu kullanmak istemesi tabiî idi. Nitekim belli başlı muhalefet partilerimiz seslerini yükselttiler. Kimi ciddî, kimi alaylı Başbakanın sözlerini ele alarak daha birkaç seçmeni kendi taraflarına çekmek için uğraşmağa başladılar. Muhalefet için bundan iyi bir fırsat bulmak hakikaten zordu.

Bazı Muhalefet hatipleri konuşmalarının ağırlık noktası olarak pahalılığı seçtiler. C.H.P. de yeni bir usulle bu mevzuu işlemek, Muhalefet safını kabartmak istedi. Yeni usule "muhalefet zinciri" adı verilmişti. Bir zamanlar pek yaygın olan "saadet zinciri" böylece politikaya da sokuluyordu. Geçen hafta içinde C.H.P. Eyüp ilçe kongresinde bu usulü açıklayan Oğuz Oran, C.H.P. lileri bu zinciri çoğaltmağa davet ediyordu. Bir karton üzerine yazılan şu cümleler bazı kimselere gönderilecekti:

"Sayın Menderes yurtta pahalılık olmadığını söylüyor. Biz muhalefet olarak, pahalılık vardır diyoruz ve milletin büyük bir kısmının ıstırap çektiğini iddia ediyoruz.

Bu yazımızı muhalefet zinciri olarak isimlendiriyoruz. Ve sizden rica ediyoruz, mektubumuzu alır almaz beş nüsha olarak teksir ediniz,

Oğuz Oran

Kuyruktan sonra zincir ha!

Prof. Muhlis Ete

Dert bir değil ki...

istediğiniz vatandaşların adreslerine iletiniz, onların da aynı şekilde hareket etmelerini rica ediniz.

Pahalılık yoksa oy D.P. nin olsun. Eğer kanaatinizce pahalılık varsa oyunuzu Muhalefete veriniz."

Bu zincirin elden ele dolaşmağa başlıyacağı sıralarda bazı muhalefet hatiplerinin konuşmaları da dikkati çekiyordu.

Eski iktisat profesörü Hür. P. li Muhlis Ete şöyle konuşuyordu:

"Esefle söylemek mecburiyetindeyim ki bugün B.M.M. de memleket dertlerini takip eden bütün mebuslar artık dertlerini söyliyememektedirler. Bu neden böyledir. Okul derdi, su derdi, yol derdi, ziraat aletleri ve yedek parça derdi. Eğer bunlar ilk ihtiyaçlar ise bunu rahat rahat söyliyebilsek bugün olduğu gibi 17.000 mektep eksik olmaz. Öğretmen ve öğretmene verecek para bulamıyoruz, neden? Hükümet kendi bildiği gibi hareket ediyor. O vilâyete baraj vaadediyor, başlatıyor. Bu vilâyetten fabrika istiyorlar, başlatıyorlar. Hükümete bu işler daha gösterişli ve cazip geldiğinden mektebin, ziraat âletinin, suyun parasını buralara yatırıyor. Ve bütün bu işleri birden yapmak arzusu memlekette pahalılık doğuruyor."

Feridun Ergin de pahalılığın varlığına inananlardandı. Bu mevzuda daha önce bir de önerge vermişti. Fakat Meclis kürsüsünde henüz bu önergeye uyularak bir tartışma yapılmış değildi. Bu bakımdan Erginin söyledikleri merak edilmeğe değerdi. Ergine göre vatandaşlar sıkıntı çekiyorlardı. Fakat radyo ve bazı gazeteler bundan habersizlermiş gibi bir ağız kullanıyorlardı. Bunlar sanki bir masal anlatıyorlar, bir rüya ve hayal ülkesinden bahsediyorlardı. Ama vatandaş bu sözlerin örtmeğe çalıştığı hakikati görmeliydi. Bugün Meclis kürsüsünden pahalılık sözünün edilmesine tahammül edemiyen D.P. milletvekillerinin durumuna işaret eden Ergin 1956 Haziranında Millî Korunma Kanunu değişikliklerinin Mecliste görüşüldüğü sırada bilhassa hükümetin kullandığı dili hatırlatıyor, "Ey Türk Milleti seni pahalılığa lâyık görmüyoruz" diyen 1956 model politikanın aklına 1957 model politikanın şaştığını söylüyordu. Çünkü 1957 model politika Başbakana "bu memlekette pahalılık vardır diyenin aklına şaşarım" dedirtiyordu.

Millî gelirimizden fert başına düşen gelirin azlığına ve millî gelirin çok adaletsiz olarak dağıldığına işaret eden Ergin Türkiyenin gelir piramidinde bir peri bacasının meydana geldiğini, İngiltereninkinin yarısı kadar nüfuslu memleketimizde oradakinden daha fazla zengin bulunduğunu söylüyordu.

Sınai kalkınmaya sözü getiren Ergin, Sarıyar Barajının 270 milyon liraya malolduğunu, Sarıyar elektriğinin emektar Silâhtarağa santralınınkinden daha pahalı olduğunu, 270 milyonun yarısı kadar bir para ile inşa edilen bir İsviçre barajının Türkiyedeki bütün barajlardan daha çok enerjiyi daha ucuza vereceğini söylüyor ve Türkiyedeki yatırım nisbetinin çok düşük olduğunu belirtiyordu.

Dr. Feridun Ergin

Masaldan Hayata..

Fakat bütün bu konuşmalar - gerek İktidar mensuplarının gerek Muhalefet partileri ileri gelenlerinin - vatandaşlar için fazla bir şey ifade etmiyordu. Vatandaş su içindeki balık gibi pahalılığın veya ucuzluğun içindeydi. Fakat balıktan farkı suyun ne olduğunu farketmesiydi.

Dış Ticaret

Serap

İstatistik Genel Müdürlüğünün yayınlamakta olduğu Dış Ticaret İstatistikleri bülteninin sonuncusunda dış ticaret bilançomuzun lehte olduğunu görenler ilk anda hayret ettiler. Fakat bu bültenleri uzunca bir zamandır takip edenler için bu şaşırtıcı bir şey değildi.

Hakikaten bir zamandır ithalât rakamlarında devamlı bir düşme göze çarpıyordu. İthalâtı kısınca ihracat artmasa bile bir gün ihracat fazlasına geçmemiz en tabii neticeydi. Nitekim son beş aylık ihracat rakamlarında çok fazla bir artış yoktu. Fakat ithalât rakamları geçen senenin beş aylık devresine göre seksen milyonluk bir düşme gösteriyordu. Bazı ithalât kalemleri artma göstermişti. Fakat memleketin kalkınmasında baş rolü oynıyacak olan yatırım mallarının yani makineler, demir-çelik ve bilhassa nakil vasıtaları ithalâtında düşme vardı. Bu hiç de sevindirici bir şey değildi. İfade ettiği mâna, zaten pek tatmin edici olmadığı artık herkesce anlaşılan kalkınma hamlesinin biraz daha hamle olmaktan büsbütün uzaklaştığıydı..

İhracatta bir miktar artma vardı. Hem bu hububat ihracatının çok azalmasına rağmen kendini göstermişti. Hububat ihracatı düşerken pamuk ve meyva ihracatında oldukça büyük bir artış görülmüş, fakat başlıca ihracat maddesi olan tütün gene çok büyük bir farkla ilk sırayı almıştı.

Ticaret bilânçosunun lehe dönmesi bir kısım borçlarımızın ödenmesi demekti. Hatta ihracat ithalâta denk olduğu zaman bile bir kısım borcumuzu ödememiz mümkündü. Çünkü ithalât kalemleri arasında görülen bir kısım eşya, memleketimize bedelsiz olarak girmekteydi.

Önümüzdeki günlerde iktidar partisi sözcülerinin bu olayı ele alarak propagandaya başlamaları beklenebilirdi.

Turizm

Görünmez ithalât

İthalâtın aşırı derecede kısılması yüzünden tediye muvazenemizde beliren ihracat fazlasını kısa zamanda eritecek görülmeyen bir ithalât keşfetmekte fazla vakit kaybetmemiştik. Bu haftanın başında Anafartalar Caddesindeki Ziraat Bankasının Ankara Şubesi önünde toplanan bir sürü sakallı adam ellerindeki Türk liralarını Sterline çevirmek için sıra bekliyor ve sabırsızlanıyorlardı. Bu sakallı adamlar bunaltıcı sıcaktan ve kavurucu güneşten hiç de şikâyetçi görünmüyorlardı. Zira daha sıcak, daha kavurucu bir iklime yolculuğa hazırlanıyorlardı. Bunlar bu seneki hacı namzetlerimizdi.

Sakallı hacı namzetleri Ziraat Bankası Şubesi önünde, birkaç gün önce çıkan bir Bakanlar Kurulu kararına uyarak toplanmışlardı. 28 Haziran 1957 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan karar şuydu:

"1957 yılında Hac maksadiyle Suudî Arabistana gidecek hacı namzetlerinin her birine, Amortisman ve Kredi Sandığınca alım yapılan deblokaj dövizlerinden Sterlinin satış fiatı üzerinden Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası vasıtasiyle azamî 80 Sterlin tahsis edilmesi uygun görülmüştür.

Ziraat Bankası Şubesi önünde hacı namzetleri
Sultanahmette topla, Ayasofyada dağıt!.

Asalet veya vekâlet suretiyle evvelce Hacca gitmiş bulunanlarla 11.6.1955 tarihli ve 4/5269 sayılı kararname ile yürürlüğe konulan talimatnamede yazılı diğer şartları haiz olmayanlar pasaport ve döviz alamazlar. Bu hükümlere aykırı hareket edenler Türk parasının kıymetinin korunması hakkındaki 1567 sayılı kanunun 6258 sayılı kanunla muaddel 3 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükümlerine göre cezalandırılırlar."

Dine, inanca saygı gösterilmesi gerektiği hemen herkesin kabul ettiği bir şeydi. Öyle olduğu halde yukardaki kararın isabetine inanmak herkes için mümkün değildi. Türkiyenin döviz bakımından çok büyük bir sıkıntı içinde olduğu şu sıralarda hacı olmak isteyenlerin bu arzularını biraz daha sonra tatmin etmelerini istemek hükûmet için mümkün hattâ kaçınılmaz bir vazife olmalıydı.

En zarurî, en basit ihtiyaç maddelerinin çoktan kayıplara karıştığı, can kurtaracak ilâçların dövizsizlik yüzünden bulunamaz olduğu, resmî vazife ile yurt dışına çıkacak memurlara döviz ödemekte güçlük çekildiği bir zamanda hacılara döviz verilmesi vatandaşların büyük çoğunluğunun anlamakta güçlük çekecekleri bir şeydi. Fakat onların, bir başka bakımdan bunu kolayca anlıyacakları söylenebilirdi. Çünkü yukardaki kararla seçimlerin yaklaşması vakıası arasında bir bağ kurmak hiç de güç değildi.

Sanayi

Yeni teşkilât

Bu haftanın başında Ankaranın Bakanlıklar semtinde Toprak Mahsulleri Ofisinin muazzam binasının karşısındaki iki katlı mütevazi yapının cümle kapısının yanındaki bir lâvha indirilip yerine yenisi takıldı. Eski lâvhanın üstünde "İşletmeler Vekâleti" yazılıydı; yeni lâvhanın üzerinde ise "Sanayi Vekâleti" yazısı okunuyordu.

B.M.M. de geçen ay kabul edilen bir kanunun yürürlüğe girmesiyle İşletmeler Bakanlığı, 7 yıl vazife gördükten sonra lâğvediliyor, yerine Sanayi Bakanlığı kuruluyordu. Yeni bakanlığın başına da eski Bakan Samed Ağaoğlu getiriliyordu. Samed Ağaoğlu böylece Kalkınmamızın mimarlarından biri olmak şerefine devam etmek imkânını gene elinde tutuyordu.

Yeni bakanlığın vazifeleri şunlardı:

"A) Memleketin sanayi, maden ve

enerji işlerini umumî menfaat ve ihtiyaçlara uygun bir şekilde tanzim ve idare etmek ve bu işlerle ilgili müesseseler arasında gereken işbirliğini sağlıyacak tedbirler almak;

B) Bu kanun gereğince kendisine bağlı Devlet İşletme ve tesisleriyle İktisadî Devlet Teşekküllerinin faaliyetlerini tanzim, teftiş ve murakabe etmek;

C) Hususî teşebbüsün sanayi, maden ve enerji sahalarındaki faaliyetlerini kolaylaştırmağa ve teşvike mâtuf etüdleri yapmak, bunu mümkün kılacak her türlü teknik yardım ve kredi imkânlarını hazırlamak, bununla vazifeli müesseseleri kurmak veya kuruluşlarını kolaylaştırmak;

D) Umumî olarak sanayi, maden ve enerji işlerine müteveccih resmî veya hususî yatırımların ihtiyaç ve imkânlarına göre ayarlanması için gerekli priyorite, teşvik ve koordinasyon esaslarını tesbit ve tatbik etmek;

E) Sınaî mülkiyete ait işleri görmek;

F) Sanayi sicilini tutmak;

G) Bilumum sanayi mamullerinin standardizasyonunu temin ve normlarını tesbit etmek ve kalite murakabesini yapmak".

A ve B fıkralarının, plânlı, programlı bir çalışmayı emreder mahiyette olduğunu görmemek imkânsızdı. Kanun maddesinde de olsa böyle bir adımın atılmış olması - bilhassa içinde bulunduğumuz hava içinde- çok ehemmiyetliydi. Aynı şey kanunun 3 ncü maddesinin E fıkrası için de söylenebilirdi. Bu fıkra şöyleydi:

"Sanayi Dairesi Reisliği: Memleket sanayiinin sicilini tutar ve umumî envanterini yapar. Mevcut sanayiin inkişafına ve yenilerinin kurulmasına ait etüdleri yaparak ihtiyaç derecelerine ve imkânlarına göre resmî ve hususî sektörlerde ele alınabilecek işlerin priyoritelerini tesbit eder ve bunlardan ön sırada tahakkuku lüzumlu işlerin intikali için gerekli tedbirleri alır. Vekâletle ona bağlı sınaî müessese ve işletmeler arasında irtibat ve münasebet tesis eder. Sanayiin finansmanına ve umumiyetle teşvikine ait esasları ve kanunları hazırlar. Alelumum sanayi müesseseleri arasında irtibat ve koordinasyonu sağlar. Teknik bilgi vererek hususî teşebbüse rehberlik eder. Standardizasyon ve norm esaslarını tesbit ve tatbikatını temin ve kontrol eder.

Sanayi mamullerinin kalite kontrolunu yapar. Teknik İstatistik ve neşriyat faaliyetini idare eder ve umumî olarak sanayi müesseselerine müteallik işleri mevzuat hükümleri dairesinde yapar.

Aynı maddenin F ve G fıkralarına göre Maden Dairesi Reisliği ile Enerji Dairesi Reisliği de kendi sahalarında aynı şekilde çalışacaklardı.

Gene işbirliğini sağlamak maksadıyla "Sanayi, Maden, Enerji ve Küçük Sanatlar Dairelerinin müşterek veya birbirleri ile alâkalı işlerini tetkik etmek üzere bu dairelerin reis veya reis muavinlerinden mürekkep bir "Koordinasyon Komitesi" kurulacaktı.

Sümerbank, Etibank, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu, Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri, Türkiye Sellüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Elektrik İşleri Etüd İdaresi Sanayi Bakanlığına bağlanıyordu.

Samed Ağaoğlu

Bakanlığın yenisi, bakanın eskisi

Fransa

Zehir ve panzehir

Geçen hafta içinde Fransanın genç Başbakanı küçümsenemiyecek bir başarı kazandı. Malî ve iktisadî güçlüklerle mücadele etmek için hükümetçe hazırlanan kanun tasarısı ufak tefek değişikliklerle kabul edildi.

AKİS'in daha önce yazdığı gibi bunun böyle olacağı muhakkaktı. Çünkü bir takım küçük oyunlar peşinde koşan milletvekillerinin durumun vehametini az çok anlıyacakları bir an gelecekti. Düşen hükümetin programında bulunan şeyler Maunoury hükümetinin programında da yer almıştı. Maunoury hükümeti düşecek olursa ondan sonraki hükümetin programında da aynı şeyleri okuyacaktık. Çünkü Fransanın hastalığı teşhis edilmişti. İlâçların birbirinin aynı olacağı, hiç değilse birbirlerine çok benziyecekleri şüphesizdi.

1955 de Fransanın elinde iki milyar dolar tutarında döviz vardı. Son aylarda bu miktar tamamiyle erimişti. Banque de France genel müdürü Baumgartner'in dediği gibi Fransa bu kadar kısa bir zaman içinde bu kadar büyük bir kayıba bugüne kadar uğramış değildi.

Hazine güç durumdaydı. Devlet taahhütleri ödenemiyordu. Bütçe açığı 1.200 milyar frangı bulmuştu. Maliye Bakanı Gaillard masraflarda bu yıl 250 ve gelecek yıl da 200 milyarlık bir kısıntı yapılmasında ısrar ediyordu. Öte yandan bu yıl sonuna kadar 150 milyonluk ve gelecek yıl da 300 milyonluk ek vergi alınmalıydı. İthalât kısılacak, ihracatın arttırılması için tedbirler alınacaktı.

Ufak tefek değişikliklerle kabul edilen kanun tasarısı 27 Haziranda Resmî Gazetede yayınlandı. 1958 malî yılı içinde hükümet 200 milyonluk bir masraf indirmesine yetkili kılınıyordu. Kurumlar vergisi, damga resmi, akaryakıtlardan alınan vergiler arttırılıyordu. Benzinin litresinden alınacak ek vergi miktarı 13 frank 40 santimdi. Malî sahada hükümete bazı yeni yetkiler veriliyordu.

İktisadî ve malî durumun düzeltilmesi maksadı ile hazırlanan bu kanunun kabul edildiği sıralarda Maliye Bakanı Gaillard Banque de France ile bir mukavele imzalıyordu. Böylece Banque de France 350 milyarlık avans ve 254 ton altını üç sene için ödünç verecekti. Bu iç ve dış ödeme güçlüklerinin bir müddet için giderilmesi demekti. Fakat derdin asıl sebebini yok edecek bir çare değildi. Hattâ durumu biraz daha ağırlaştırması, yani enflâsyonu şiddetlendirmesi mümkündü. Baumgartner'in ifadesiyle ekonomiye zehir veriliyordu. Buna karşı da panzehir kullanmak lâzımdı. Bu da kredilerin kısılmasıydı.

Millî Kredi Konseyi bir toplantı yaptı ve bu yolda kararlar aldı. Kararların açıklandığı resmî tebliğde şöyle deniyordu:

"Fransanın bugünkü iktisat ve para durumunu gözden geçiren Konsey kredi sahasında parlamentonun bütçe sahasında aldığı tedbire uygun tedbirler alınması gerektiği neticesine varmıştır. Bütçe sahasında alınan tedbirlerin gayesi gibi bunların da gayesi iç talebi millî istihsal imkânları ile bağdaşacak bir derecede azaltmaktır."

Alınacak tedbir, reeskont plâfonunun hazirandan sonra yüzde 10 ve gelecek ayda da bir miktar azaltılmasıydı.

Bu kararın alınmasından az sonra istihlâk kredisini kısmak için alınmış tedbirler de yürürlüğe giriyordu. Taksitle satışlarda alıcının peşin ödemek zorunda olduğu miktar yüzde 30 dan 35 e çıkarılacaktı. Ödeme müddetleri de üç ay kısaltılacaktı.

Bütün bu tedbirlerin ne netice vereceği Fransada merakla bekleniyordu. Tedbirler ne kadar iyi olursa olsun halk, durumu anlamış değilse ve tedbirlerin başarılı olması için yardım etmek istemiyorsa fazla bir şey beklemek doğru olamazdı.

ÇALIŞMA

İşçiler

Bu da mı grev?

Geçen hafta Bursalıların, fırın işçilerinin normal mesai saatları haricinde çalışmayı reddetmeleri üzerine ekmeksiz kalmaları ve bu yüzden Sendika başkanı Ahmet Çakırın tevkifi bütün dikkati fırın işçilerinin üzerine çekti.

Diğer işçiler gibi fırın işçileri de memleketimizde son derece düşük ücretlerle ve kötü şartlar altında çalışıyorlardı.

Rutubetli yerlerde ve insan üstü bir çalışma sonunda fırın işçilerinin çoğu çeşitli hastalıklara tutuluyorlardı. Buna rağmen bu işçilerin, ücretlerine zam yapılması hakkındaki istekleri bir türlü kabul edilmiyordu. Bu sebeple, fırın işçileri normal gündelikleri ile geçinemediklerinden fazla mesai yaparak biraz olsun gelirlerini arttırma imkânını arıyorlardı. Fakat fazla mesai işçiler için hakikatte herhangi bir fayda sağlamaktan çok uzaktı. Bütün gece yorucu bir mesaiden sonra bir de fazla mesai yapmak fırın işçilerine sıhhatlerinden kaybettiriyor, buna karşılık aldıkları 100 - 150 kuruşluk fazla ücret sarfettikleri enerjiyi bile karşılamıyordu.

Bursa fırın işçileri de aynı şartlar altında çalışıyorlardı. Fakat herkesin hakkını koruduğu bir devirde kanunlara aykırı olarak fazla mesai yapmayı Bursalı işçiler de kabul edemezlerdi. Nitekim, geçen hafta, sendikanın aldığı bir kararla, işçiler fazla mesai yapmayacaklarını bildirmişler ve bunun neticesinde de Bursada ekmek sıkıntısı başgöstermişti. Ekmeğin ağırlığında yapılan indirme dolayısıyla fiatlardaki artışa karşı fırın işçilerinin ücretleri aynı seviyede kalmıştı. Üstelik bir de fazla mesai yapmaları isteniyordu. Fazla mesai mecburi değildi. İşçiler muvafakat ettikleri takdirde ve o da yılda 90 günü geçmemek şartıyla İş Kanunu fazla mesai yapılmasına müsaade ediyordu. Şimdi Bursalı fırın işçileri fazla mesai yapmaktan vazgeçip emek arzını sertleştirmek usullerinden birine başvurmak yoluna gidiyorlardı. Filhakika, 8 saatlik yorucu bir çalışmadan sonra aynı işçileri çalıştırmak fırıncıların işine geliyordu. Ama işçiler bundan ancak zarar gördüklerini anlamışlardı. Şimdi, fırıncılar 24 saatte 2 posta işçi yerine 3 posta işçi çalıştırmak zorunda kalacaklar ve bunları bulmakta güçlük çekeceklerdi. Böylece fırın işçilerinin ücretlerini arttırmak zorunda kalacaklardı.

Bursadaki fırın işçilerinin kanundaki sarih haklarını kullanarak fazla mesaiden vazgeçmelerini "grev" saymak ve onları 8 saatten fazla çalışmağa kanun yolu ile zorlamak imkânsızdı. Buna rağmen işçiler aleyhine derhal kanunî takibata girişilmişti. Fakat neticenin işçiler lehine olacağı muhakkaktı. Kanunların işçilere fazla mesai konusunda tanıdığı açık haklara rağmen ceza ile tehdit edilmeleri, cebri çalışmadan farksız olacaktı. Cebri çalışma ise ancak müstemlekelerde ve geri Asya ve Afrika memleketlerinde bile tarihe karışmak üzereydi

Bursadaki fırın işçilerinin fazla mesaiye karşı açtıkları mücadele, iyi bir başlangıç teşkil ediyordu.

Kültür

Yeni teşebbüsler

İstanbul İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsünün işçiler ve işverenler için hazırladığı "sosyal siyaset" konferanslarının menedilmesi üzerine İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının bu nevi konferanslar tertiplemek maksadıyla "müsaade almak" için vilâyete yaptığı müracaata verilen cevapta bu mevzuda "yetkili" merciin Çalışma Bakanlığı olduğu bildiriliyordu. Çalışma Bakanlığı da işi vilâyete havale etmeyi uygun bulmuştu. Halbuki ilmî mahiyet taşıyan bu nevi konferanslar için hiçbir makamdan müsaade almaya lüzum yoktu. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu bu hususu açıkça belirtmekteydi. Buna rağmen işçiler "ihtiyatlı" davranmayı tercih etmişlerdi. Fakat netice meydandaydı. Arada kıymetli zamanlar kaybedilmişti. Bu bakımdan İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikası statüsündeki hükümlere dayanarak üyelerinin kültürel gelişmesini sağlamak maksadıyla derhal konferanslar tertipleme yoluna gidiyordu. Bir taraftan konferansların hazırlıkları yapılırken diğer taraftan İstanbul Tekstil ve Örme Sanayii İşçileri Sendikasının işçiler ve çocukları için açtığı biçki-dikiş kursları faaliyetine devam ediyordu. İstanbulda Eyüp, Yedikule ve Bakırköyde bulunan 3 kurstan ilk ikisinin hazırladığı diploma dağıtma töreni geçen haftanın sonunda Cumartesi günü öğleden sonra sade ve samimî bir şekilde yapıldı. Eyüpteki törende Sendika Başkanı Bahır Ersoy ile Şube Başkanı Bilâl Şişman birer konuşma yaptılar. Bilâl Şişman medeniyetin lüks otomobiller ve elbiselerle değil, memleket halkının sosyal güvenliğe ve kültürel gelişmeye kavuşması ile mümkün olacağını belirtiyordu. Kurslar kadın işçilere ve işçi kızlarına çok faydalı oluyordu. Şimdi sendika, bu kurslar yanında "sosyal siyaset" konferansları tertip ederek üyelerinin kültürel gelişmelerini sağlamak için teşebbüslerine hız veriyordu. Teşebbüsün alâkaya değer ve faydalı olduğu muhakkaktı.

Mümtaz Tarhan
Bir yetkili

İsviçre

Milletlerarası kongre

Cenevrede Haziranın başında çalışmalarına başlayan Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının 40 ncı konferansına Cumhuriyet Hükümetinin Çalışma Bakanı Mümtaz Tarhan, ancak Haziranın sonunda katılabildi. Bu arada, tabiî, en mühim meseleler görüşülüp karara bağlanmış bulunuyordu.

Buna rağmen Çalışma Bakanı konferansa vaktinde yetişmiş bulunsa bile, "yüz ağartıcı" neticelerle memlekete avdet etmesi bir sürpriz olacaktı. Zira Çalışma mevzuunda Milletlerarası Teşkilât tarafından hazırlanan ve üyelerce kabul edilen konvansiyonların, üye devletlere yapılan tavsiyelerin ne dereceye kadar tatbik edildiğini her memleketin delegasyonu, teşkilât statüsünün 19 uncu ve 22 nci maddelerine göre Genel Kurula arzetmek mecburiyetindeydi. Türkiyenin ise bu mevzuda "arzedeceği" hiç bir şey yoktu. Milletlerarası konvansiyonların hükümleri bir yana, bizzat millî kanunların bile lâyıkı ile tatbik edilmediği meydandaydı. Hele teşkilâtlanma hürriyetinin Türkiyede son zamanda bir hayli zedelendiği herkesin bildiği bir hakikattı. Bundan başka Genel Kurulun gündeminde hafta tatili, cebri çalışma, hizmet ve mesleklerde tefrikler ve ziraat işçilerinin çalışma şartları gibi mevzular da vardı. Bu hususta da delegasyonumuzun yapacağı en münasip iş, susmaktı. Çünkü bir defa Cenevreye hazırlıklı gidilmemişti. İkincisi, memleketimizde bu mevzuda olup bitenleri anlatmak "hariçte memleketi kötülemek" sayılabilirdi.

Şu halde bu konferansa neden katılıyorduk? Doğrusu bunu ancak "yetkililer" biliyordu.

CEBRİ ÇALIŞMA

Adil AŞÇIOĞLU

İnsanların istemedikleri bir işte iktisadi veya siyasi gayeler istihsali için çalıştırılmaları "cebri çalışma" olarak tarif edilmektedir. Tarihte esaret şeklinde beliren bu nevi "cebri çalışma"nın zamanımıza kadar geldiği ve bugün dahi bütün mücadelelere rağmen tamamen kaldırılmadığı görülmektedir.

Bu sebeple Milletlerarası çalışma teşkilâtı muhtelif tarihlerde bu mevzuu ele almış ve çeşitli memleketlerde yapılan araştırmalar neticesinde hazırlanan raporlar bu teşkilâta gönderilmiştir. Milletlerarası Çalışma Teşkilatının 5 Haziranda Cenevrede yapılan 40 ıncı konferansına sunulmak üzere "Cebri çalışma Komitesi" tarafından hazırlanan rapor cebri çalışmanın çeşitli şekilleri üzerine dikkati çekmesi bakımından büyük bir ehemmiyet taşımaktadır... Filhakika, esaretin birçok milletler için sona ermesi üzerine gerek bir milletin diğer bir millet tarafından gerekse bir ferdin diğer bir ferd tarafından "cebri çalışma"ya tabi tutulması eskisi kadar açık bir manzara arzetmemektedir.

Bununla beraber sözü geçen raporda belirtildiği üzere "cebri çalışma" sistemi gizli şekiller altında olsa da dünyanın bir çok memleketlerinde devam edegelmektedir. Filhakika, elde mevcut dağınık ve kifayetsiz malûmat bile, iş disiplininin bozulması halinde ceza olarak tatbik edilen bir "cebri çalışma"nın mevcudiyetini ortaya koymuş bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ile Uluslararası Çalışma Teşkilâtının bu mevzuu incelemek için teşkil ettiği komitenin evvelce tesbit ettiği "cebri çalışma" şekilleri arasında: a) Devletin iktisadi programlarının tahakkuku için başvurulan normal ve muntazam bir vasıta olarak, b) siyasi baskı veya siyasi terbiye vasıtası olarak iki nevi "cebri çalışma"nın mevcut olduğu bilinmekte idi. Bu son raporla iş disiplininin bozulması halinde bir müeyyide olarak tatbik edilen bir nevi "cebri çalışma"nın mevcudiyeti de ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Diğer taraftan raporda birçok memleketlerde bazı idari formalitelerle kanuni mevzuatın dahi "cebri çalışma"ya yol açabileceği belirtilmektedir.

Bu münasebetle "fazla mesai"nin bugün memleketimizdeki tatbik şekli ile zaman zaman bir "cebri çalışma" mahiyetini aldığını belirtmek yerinde olacaktır. Filhakika, fazla mesaiyi gerektiren sebepleri ve bundan doğan sonuçları incelediğimiz takdirde bunun "cebri çalışma"nın bir şekli olarak göründüğünü kabul etmek zarureti doğmaktadır.

İşverenler için, çalışma saatinin uzatılması halinde, ödedikleri ücretin miktar olarak artmasına mukabil, işçinin gündelik ücreti tutarında bir istihsale kâfi gelen ilk saatlerden sonra çalışılan her saat başına kârın artmakta olduğu iktisadi bir hakikattir. Bu hale göre İşverenler ceplerinden "fazla mesai" gittikçe artan bir kâr olduğu cihetle daima arzu edilen bir çalışma şeklidir. Buna karşılık işçiler için "fazla mesai" gerek işsizlerin sayısını arttırmağa veya aynen muhafazaya yarayan, gerekse işçi ücretlerinin düşmesine, sağlıklarının bozulmasına ve dinlenme veya eğlenmeden mahrumiyetlerine sebep olan bir amil olarak hiç te arzu edilir bir çalışma değildir. Bununla beraber, zamanla işçilerin aleyhine sonuçlar doğuracağı muhakkak olmasına rağmen kanuni çalışma süresi olan 8 saatlik gündeliklerin son derece düşük olması sebebi ile bugün işçiler "fazla mesai"ye rağbet etmektedirler. Esasen kanaatimizce işçi ücretlerinin düşük tutulmasındaki sebeplerden biri de onları "fazla mesai" yapmağa zorlamak, bu suretle bir taraftan işçilerin boş vakit bulup kültürel gelişmelerini arttırmalarını önlemek diğer taraftan da muayyen bir işsizler zümresinin çalışmağa hazır bir durumda olmasını sağlamak ve binnetice "az masrafla çok kâr" elde etmektir.

Filhakika, bir işçinin günde 8 saatlik normal çalışması ile asgari ihtiyaçlarını karşılıyabilecek bir ücret alması halinde "fazla mesai" yapmak istemesi ancak istisnai haller ve şartlar altında mevzuubahistir. Fakat memleketimizde ücret seviyelerinin düşüklüğü sebebi ile "fazla mesai" anormal bir gelir kaynağı olmaktan çıkarak işçiler için normal gelirlerini sağlamağa yarayabilecek bir vasıta haline girmiştir. Bugün memleketimizde gerek kanunlarla gerekse milletlerarası sözleşmelere dayanılarak 8 saat olarak tesbit edilmiş olan günlük çalışma süresinin hakikatte hiçbir işyerinde tatbik edilmediği acı bir hakikattir. Dünyanın birçok memleketlerinde, ücretler aynı seviyede kalmak şartile, çalışma saatlerinin azaltılması yoluna gidilirken memleketimizde günlük çalışma süresi 13-14 saate kadar çıkmakta ve 8 saatin üstündeki bu mesai için birçok işverenlerin "munzam" bir ücret dahi ödemedikleri görülmektedir. Kanunen fazla mesainin günde 3 saati ve bir yıl içinde 90 günü aşmıyacağı açıkça belirtildiği halde fazla mesai hemen her iş kolunda en kötü şartlar altında tatbik edilmektedir. İdari kontrolün yetersizliği bu suretle bir nevi "cebri çalışma"ya yol açmaktadır. İşçiler işlerini kaybetmek korkusu ile ileri sürülen her türlü çalışma şartlarını kabul etmekte ve kanunların işçilerin teşkilâtlanıp haklarını korumak hususunda kendilerine tanıdığı hakların azlığı sebebi ile bu durum devam edip gitmektedir. Bu suretle Milletlerarası Çalışma Teşkilâtına bağlı "cebri çalışma komitesi" nin raporunda belirtilen ve idari ve kanuni tatbikattaki yetersizliğin doğurduğu "cebri çalışma"ya Türkiyedeki tatbik şekil ile "fazla mesai", iyi bir örnek teşkil etmektedir.

İş Kanununda ve ona dayanılarak çıkarılan tüzüklerde fazla mesai için konan "zaman" şartından başka bir de iş kollarının nev'i, işçilerin kadın ve çocuk olmaları, çalışmanın gündüz veya gece yapılması gibi şartlar da vardır. Fakat bunların dışında büyük önemi olan bir şart daha vardır ki o da işçilerin fazla mesaiye "muvafakatları"dır. Binaenaleyh rızası olmadan kimsenin günde 8 saaten fazla çalıştırılmasına kanunen imkân yoktur. Hal böyle iken Bursada fırın işçilerinin fazla mesai yapmak istememeleri üzerine aleyhlerine kanuni takibata girişilmesi doğrudan doğruya idari bir baskı mahiyetinde olup neticede "cebri çalışma"ya yol açabilecek bir hareket teşkil etmektedir. Hele işçilerin fazla mesai yapmak istememelerini "grev" olarak göstermeğe çalışmak tamamen yanlış ve haksızdır. İşçiler kendi rızaları olmadıkça hiçbir suretle fazla mesai yapmağa kanunen ve milletlerarası sözleşmeler karşısında zorlanamazlar. İşçilerin bu şekilde fazla mesai yapmağa zorlanmaları karşısında işlerini bütün bütün terketmeleri dahi bir grev sayılamaz. Filhakika, böyle bir zorlama kanunen tesbit edilmiş olan iş şartlarında işverenlerin çalışma saatlerini uzatmak suretiyle kendi menfaatlerine olarak bir değişiklik yapmaları demek olacaktır. Bu suretle de, iş şartlarının işveren tarafından değiştirilmesi karşısında işçilerin işlerini sözleşerek ve toptan terketmeleri İş Kanununa göre grev sayılamıyacaktır. Esasen medeni memleketler işçilerin de diğer çalışanlar ve çalıştıranlar gibi iş şartlarını değiştirmek maksadile "grev" yapmalarını kabul etmişler ve bu suretle "çalışma hürriyeti"nin fiilen mevcudiyetini tanımışlardır. İşçilere grev yapma yasağı koymak suretile çalışma şartlarını değiştirmek hak ve hürriyetinin tanınmaması bile Milletlerarası Çalışma teşkilâtının prensiplerine aykırı olup işçileri "cebri çalışma"ya sevketmek'ten başka birşey değildir. Türk işçisinin diğer vatandaşlarla eşit ekonomik haklara, çalışma hürriyetine kavuşması ve gelişmesini köstekliyen bağlardan kurtulması için mücadele edeceği muhakkaktır.

Fransa

Hep aynı nakarat

Geçen hafta Toulouse'da toplanan Fransız Sosyalist Partisi Kongresi diğerlerinden farklı olmadı. En gözde mevzu, şüphesiz Cezayir meselesiydi. Kongrede pek sert tenkitler yapılmasına rağmen Guy Mollet sonunda duruma hâkim olmasını bildi. Partinin alt kademelerinin düşünüşü ile liderler arasında bir uçurum vardı. Bir çok insanın ümit bağladığı Sosyalist Parti, Guy Mollet sayesinde müstemlekeci bir parti haline gelmişti ve partinin alt kademeleri seslerini duyurmaktan âcizdi. Zira Mollet, kongreye katılacak delegeleri gayet "titiz" bir şekilde seçtirmeye muvaffak oluyordu.

Kongrede tek yenilik Bevan'ın da hazır bulunmasıydı. Bevan, Fransız hükümetinin Cezayir siyasetini tenkit etmek fırsatını kaçırmamıştı. Müstemlekecilik devri kapanmıştı, inat etmek hiç bir şeyi değiştiremezdi. Cezayir ergeç istiklâline kavuşacaktı. İngiltere bu hususta Fransadan daha akıllıca hareket ediyordu.

Mollet taraftarı sosyalistten çok, milliyetçi bazı delegeler "Ya Mau Mau'lar, ya Kıbrıs.." diye bağırmaktan kendilerini alamadılar. Bevan'ın Kenya ve Kıbrıstaki İngiliz davranışını şiddetle tenkit ettiğini unutuyorlardı.

Fransanın Cezayir siyasetini savunma işi Mollet'ye düşüyordu. Genel Sekreter milliyetçiliğin demode bir nesne olduğunu uzun uzun anlattı. Cezayirliler bu köhne fikirlere sarılmamalıydılar! Cezayirde körükörüne milliyetçi bir siyaset takip eden ve ettiren Mollet, bu siyaseti savunurken milliyetçiliğin aleyhinde bulunuyordu. Descartes'ın memleketinde bu, görülmemiş bir şeydi...

Orta Doğu

Suriye ve Suud

Arap Devlet Başkanları arasında yapılan her görüşmeden sonra kuvveti bir kere daha ve tantana ile ilân edilen Arapların görüş ve fikir birliği geçen hafta bir darbe daha yedi. Irak ve Ürdün ile Mısır ve Suriye liderleri arasında çıkan görüş ve fikir ayrılıklarından sonra, geçen hafta da Suriye ile Suudi Arabistan arasında uçurumlar belirdi. Suriye basınında Kral Suud aleyhine açılan kampanyanın şiddeti, bu uçurumun ne kadar derin olduğunu açıkça ortaya koyuyordu.

Anlaşıldığına göre, bütün mesele Suriye kabinesinde yapılacak bir değişiklikten çıkmıştı. Geçen hafta içinde beliren şiddette olmamakla beraber Suriye ile Suudi Arabistan arasında öteden beri süregelen bir fikir ayrılığı vardı. Bu ayrılık, Kral Suudun Suriye kabinesinde bulunan solcu birkaç bakanı beğenmemesinden ve bunların değiştirilmesini ister gibi bir tavır takınmasından doğuyordu. Bu bakanların başında Savunma Bakanı Halid el Azm bulunuyor ve Kral Suud, Suriyedeki temsilcisi Büyükelçi Abdülaziz İbni Zeyd vasıtasiyle, Suriye Cumhurbaşkanı Şükrü El Kuvvetliden ısrarla Halid El Azm'ın vazifesine son verilmesini istiyordu. Şam'da dolaşan bir söylentiye göre, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Yusuf Yasin'in Suriyeye yaptığı seyahat da bu mesele ile yakından alâkalı bulunuyordu.

İşte Kral Suud ve temsilcilerinin Suriye iç işleriyle bu derece yakından alâkalanmaları Suriye halkını

Kral Suud

Arabın derdi...

geçen hafta çok kızdırmış ve hafta başlarında Suriye Cumhurbaşkanının Suud'un isteklerini yerine getirir bir tavır takınmasıyle düzelmeğe yüz tutan Suriye-Suudi Arabistan münasebetleri hafta sonunda birdenbire gerginleşmişti. Bu gerginlik geçen haftanın son gününde o derece fazlalaşmıştı ki Suriye basınında Kral Suud ve Yusuf Yasin aleyhine açılan kampanyadan sonra Suudi Arabistanın Şamdaki Büyükelçisini geri çekmeyi düşündüğü bile söyleniyordu.

Bu ihtilâftan sonra Mısır - Suriye ile Suudi Arabistan - Irak ve Ürdün blokları arasındaki son bağın da kopmuş olduğu anlaşılıyordu. Bundan sonra Arap devlet adamları ne kadar aralarında görüş ve fikir birliği olduğunu ilân ederlerse etsinler, bu birliğin İsrail meselesinin biraz ilerisinde çölün serapları arasına karışmış olduğunu söylemek yanlış olmıyacaktır.

Amerikanın cevabı

Mayısın sonunda 11 Arap devletinin Washington'daki temsilcileri Birleşik Devletler hükümeti nezdinde bir teşebbüste bulunmuşlardı: Lübnan, Suriye, Mısır, Tunus, Fas, Irak, Sudan, Suudi Arabistan, Ürdün, Yemen ve Libya temsilcileri, Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles'tan Fransaya yapılan Amerikan yardımının kesilmesini istiyorlardı. Arap devletlerinin temsilcilerine göre, Fransa, Amerikadan aldığı bütün askeri ve iktisadi yardımı Kuzey Afrikadaki müstemlekecilik politikası uğruna harcıyordu. Bundan başka, Cezayirdeki vahşiyane hareketlerin tahkiki için milletlerarası bir komisyon kurulmalı ve Amerika Birleşik Devletleri de bu komisyona iştirak etmeliydi.

Arap devletleri temsilcileri Foster Dulles'la yaptıkları bu görüşmelerde Akabe körfezi ve Süveyş kanalı meselelerine de temas etmişlerdi. Bilindiği gibi, Arap devletleri, İsrail gemilerinin Süveyş kanalından geçmesine razı olmadıkları gibi Akabe körfezi sularından faydalanmasına da engel olmaya çalışıyorlardı. Sina harekâtından önce, Mısır, Tiran boğazına hakim olan Şarm El Şeyh mevzilerini elinde bulundurduğundan, İsrail gemilerinin bu boğazdan geçerek Akabe körfezi sularından faydalanmasını fiilen önliyebiliyordu. Ancak Sina harekâtından sonra Şarm el Şeyh mevzileri Birleşmiş Milletler inzibat kuvvetinin eline geçmişti ve bu yüzden İsrail gemilerinin Tiran boğazından geçerek Akabe körfezi sularından faydalanması mümkün oluyordu. Bu durum karşısında, Mısır ve onun yanı sıra Akabe ile alâkalı diğer Arap devletleri, İsrail gemileri Tiran boğazından geçtikçe karasularının ihlâl edildiğini ileri sürmekten başka bir şey yapamıyorlardı. İşte Arap Devletlerinin Washington'daki temsilcileri Foster Dulles'tan Amerika Birleşik Devletlerinin bu mevzudaki düşüncelerini de açıklamasını istemişlerdi.

Arap devletleri temsilcilerinin bu müşterek teşebbüsünü Amerikan Dışişleri Bakanlığı geçen hafta içinde cevaplandırdı. State Department'ın basına açıklanan bu cevabında 'Amerikan Hükümetinin Cezayir meselesindeki tutumunun değişmediğine işaretle Arapların bu mevzudaki istekleri reddediliyordu. Akabe körfezi ve Süveyş meselesine gelince, bu meseledeki Amerikan görüşünün de değişmemiş olduğu anlaşılıyordu. Amerika, bundan önce de, her vesileyle Süveyş Kanalından İsrail de dahil bütün devletlerin serbestçe gemi ge-

Şükrü el Kuvvetli
Kuvvetli olan sade adı

çirmek hakkına dair 1951 tarihli Birleşmiş Milletler kararına bağlılığını açıklamaktan geri kalmamıştı. Arap devletlerini kısa bir müddet için de olsa ümide düşüren, Birleşik Amerikanın, Süveyş buhranı sırasında, meseleleri daha da çatallaştırmamak için İsrail üzerine yaptığı baskı olmuştu. Bu baskı artık durulmuştu ve Amerikan Dışişleri Bakanlığı, Arap Devletleri temsilcilerine verdiği cevapta, açıkça Süveyş kanalı ve Akabe körfezinin bütün milletlerin gemileri için serbest seyrüsefere açılmasından yana olduğunu belirtiyordu. Arap devletleri, bundan böyle, İsrail gemileri hakkında yeni kararlar alırken, Amerikanın aksülâmelini de düşünmek zorunda kalıyorlardı.

A. B. D.

Washington'da hâkimler var

Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Mahkemesinin dokuz hâkimi, başlarında Başkanları Earl Warren olduğu halde geçen Pazartesi sabahı toplantı salonuna girdikleri zaman, bütün Amerikan efkârının dikkatının kendi üzerinde toplanmış olduğunu bilmiyor değillerdi. Hakikaten yüksek mahkeme o gün çok ehemmiyetli bir mevzuda, Amerikan Aleyhtarı Faaliyetleri Tahkik Komisyonunun selâhiyetleri ve bu selâhiyetlerin hudutları mevzuunda karar almak üzere toplanmıştı.

Stanford Üniversitesi profesörlerinden William Sherwood'un intiharı münasebetiyle de bahsedildiği gibi (AKİS, sayı: 164), "Amerikan Aleyhtarı Hareketleri Tahkik Komisyonu" geçenlerde ölen Senatör McCarthy tarafından Amerikan komünistlerinin faaliyetini meydana çıkarmak maksadiyle kurulmuş ve çok geçmeden, asıl maksadını unutarak, bu demagoji üstadının elinde modern bir engizisyon aleti haline gelmişti. Komite, 1954 Nisanında da parmağına John T. Watkins adında bir Amerikan sendikacısını dolamış ve bu sendikacının 1942 ile 1947 yılları arasında komünistlerle işbirliği yapmış olduğunu ileri sürmüştü. İşte meseleyi Yüksek Mahkeme önüne getiren, bu John Watkins'ti. Watkins komitenin kendi faaliyetlerine dair sorduğu sualleri cevaplandırmış, fakat böyle bir şey istemekle komitenin selâhiyetini aştığını iddia ederek başkaları hakkında malûmat vermeyi reddetmişti. Watkins, Yüksek Mahkeme karşısında, arkadaşlarını ele vermekten kaçındığı için Temsilciler Meclisi Komisyonunun kendisini bir yıl hapse mahkûm etmesine, Anayasaya aykırıdır diye itiraz ediyor ve Yüksek Mahkemeden bu gibi tahkik komisyonlarının yetkilerinin nerede başlayıp, nerede bittiğini tesbit etmesini istiyordu.

Amerikan Yüksek Mahkemesinin vereceği kararın ehemmiyeti aşikârdı. Eğer Mahkeme siyasî endişe ve küçük hesapları bir yana bırakarak Meclis tahkik komisyonlarının yetkisinin sınırlarını çizmeğe yanaşırsa, alınacak karar, bundan sonrası için bir emsal teşkil edeceğinden, teşri organı artık öyle kolaylıkla kaza organının işlerine burnunu sokamıyacaktı. Eğer Yüksek Mahkeme aksine karar verir, yani Meclis komisyonlarının tahkik yetkisinin sınırlarını çizmeyi kendi vazifesi dışında bulursa Amerikan teşri organı, hiçbir kontrola tabi olmadan, Anayasaya aykırı hareketlerine devam edebilecekti. Başka bir deyişle, geçen Pazartesi günü, Amerikan Yüksek Mahkemesi iki alternatif karşısında bulunuyordu: Bu alternatiflerden biri siyasî endişe ve küçük hesaplarla teşri organını başıboş bırakmak, ikincisi ise bu endişe ve hesapları bir tarafa atarak Meclis komisyonlarının giriştikleri bu hareketlerin kanuna aykırılığını, dolayısiyle Anayasanın üstünlüğünü ilân etmekti.. Vicdanlarının sesini her türlü siyasî endişe ve küçük hesapların üstünde tutan Washington'lu yüksek hâkimler, ikinci alternatifi seçmekte bir dakika bile tereddüt etmemişlerdi.

John Foster Dulles
İşler sarpa sarmadan..

Earl Warren
Adaletin sesi

Yüksek Mahkeme hâkimlerinden John Marshall Harlan'ın okuduğu karara göre Kongrenin tahkik selâhiyeti geniş olmakla beraber hiç bir zaman sınırsız değildir. Bu sınırlar Anayasa ile çizilmiş bulunmaktadır. Anayasa hükümleri doğrulamadıkça, Kongre, kimsenin hususî hayatına karışamaz. Bundan başka, Kongrenin kuracağı tahkik komisyonlarının vatandaşları sorguya çekebilmesi ve sordukları her sualin cevaplandırılmasını istiyebilmeleri için de bir takım şartlar lâzımdır. Her şeyden önce soruşturmanın hedeflerinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, "Amerikan aleyhtarı hareketler" veya "millî menfaatlere aykırı işler" gibi gayet müphem hedefler tesbit ederek tahkik komisyonları kurmak, sonra da bunların kendi kendilerine bağışladıkları yetkilere dayanarak vatandaşların hususî hayatlarına karışmak, açıkça Anayasa-

ya aykırı hareket etmek demek olacaktır.

Yüksek Mahkemenin bu kararından sonra Kongrenin artık Amerikan vatandaşlarının hususî hayatlarına karışarak onlar üzerinde baskı yapması eskisi kadar kolay olmıyacak, McCarthy tarafından yaratılan terör havası yavaş yavaş dağılacaktır. Washington'daki hâkimler tarihe altın satırlarla geçecek bir örnek vermişlerdir.

İngiltere

Kraliçenin Başbakanları

Geçen haftanın ortalarına doğru, Londrada, herbiri dünyanın bir ucundan, - kimi Asyadan, kimi Avustralyadan, kimi Afrikadan, kimi Amerikadan - gelmiş, çeşitli ırk ve dinlere mensup, çeşitli renkte tam on başbakan toplandı. Bunlar, Britanya Milletler Camiası Devletlerinin başbakanlarıydı. Bilindiği gibi, Britanya Milletler Camiası çok uzun bir tarihî gelişimin neticesinde kurulmuş bir topluluktu. Eskiden İngiliz hakimiyeti altında bulunan toprakları terketmek günü geldikçe, İngiltere, eski İmparatorluğunu hiç olmazsa manevî bakımdan devam ettirebilmek maksadiyle bunları Büyük Britanya tacının manevî otoritesi altında topluyordu. Bu topluluğa mensup devletlerin Başbakanları ise, zaman zaman Londrada toplanarak dünya meselelerini gözden geçiriyorlar, iç ve dış politikalarında bir görüş ve fikir birliği kurmaya çalışıyorlardı.

Ancak Camiaya mensup devletlerden herbirinin dünyanın başka bir tarafında olması, aralarında, dil, din ve kültür farklarının bulunması yüzünden bu birliği kurmak her zaman mümkün olmuyordu. Bundan başka, bu devletlerden bazıları Anavatanla ilgilerini çoktan kesmiş oldukları, bazıları ise bağımsızlıklarını büyük güçlükle elde ettikleri için İngiltereye karşı bağlılık hisleri de pek kuvvetli sayılamazdı. Meselâ geçen hafta Londrada toplananlardan Hindistan Başbakanı Nehru ile Pakistan Başbakanı Suhraverdi, hiç şüphe yok ki, İngiliz boyunduruğu altında oldukları günleri hâlâ kuvvetli bir iç burkulması ile hatırlıyorlardı. Hele genç Gana Cumhuriyetinin Britanya Milletler Camiası Başbakanları Konferansına ilk defa katılan siyasî hükûmet başkanı Dr. Nkrumah daha bir-

Orta Doğudaki Mücadele

Hamdi AVCIOĞLU

"Ah, şu İsrail olmasaydı!". Herhalde sıkıntılı anlarında bu söz, Mr. Dulles'in dudaklarının ucuna gelmektedir. Hakikaten, eğer İsrail olmasaydı, Amerikanın Orta Doğu siyaseti gayet iyi yürüyecekti. Eisenhower doktrini beklendiğinden daha büyük bir muvaffakiyete namzetti.

Düne kadar Nâsırın en hararetli dostu olan Kral Suud cephe değiştirmişti. Altıncı Filoya pek fazla iş düşmeden genç Kral Hüseyin tahtını kurtarmıştı. Suriyede Yarbay Serac nerdeyse hudut dışı ediliyordu. Bağdat Paktı her zamankinden daha kuvvetliydi. Tek başına kalan Kahireli Albayı dize getirmek güç olmıyacaktı. Bu suretle Amerika, İngiltere ve Fransadan açılan boşluğu kolayca doldurabilecekti. Böylece Mısıra silâh satışıyla Orta Doğu sahnesinde boy gösteren Rusyanın bu bölgeden ayağı kesilecekti.

Fakat.. "Ah, şu İsrail olmasaydı!."

Amerika İsrailin ortadan kaldırılmasına müsaade edemezdi. Ne Amerikan halk efkârı, ne diğer medeni memleketler böyle bir şeyi kabul edebilirlerdi. Esasen Arap memleketleri halen böyle bir teşebbüsü gerçekleştirecek askerî güce sahip bulunmuyorlardı. Diğer taraftan en çok Batı taraftarı Irak bile İsrail düşmanlığında Suud'dan veya Nâsır'dan geri kalmıyordu. Akabe körfezinin Araplara ait bir iç deniz olduğu iddiası bütün Arap memleketleri tarafından paylaşılıyordu. Amerikanın yeni bulunan dostu Suud, Akabeden İsrail gemilerini geçirmemeyi, Sam Amcanın dostluğundan daha hayati sayıyordu.

Fakat Süveyşten mahrum edilen İsrail, her ne pahasına olursa olsun, Akabe yolunu kullanmak azmindeydi. Amerika, İsrailin hakkını teslim zorunda kalmıştı.

Mısır ve Suudî Arabistanın muhalefeti karşısında İsrail yeni bir harbe başlamakta tereddüt etmiyecekti.

Bu takdirde, Nâsıra düşman bile olsalar, bütün Arap memleketleri İsraile karşı fiilen cephe alacaklardır. Orta Doğuda sulhun tesisinden başka bir arzusu olmayan Türkiye, böyle bir durumda her halde Irakın izinden gitmiyecektir.

Albay Nâsır ve Kremlinde oturan adamlar bütün bunları çok iyi bilmektedirler.

Diğer Arap memleketlerinden tecrid edilmek tehlikesiyle başbaşa bulunan Albay Nâsır, başlıca kozunun İsrail meselesi olduğundan emindir. Rusya, Orta Doğuda ele geçirdiği mevkileri muhafaza etme veya genişletme şansının Nâsırın ve Yarbay Seracın muvaffakiyetine bağlı olduğunu çoktan hesaplamıştır. Orta Doğuyu silâhsızlandırma teklifi Batılılar tarafından reddedilen Rusya, bu hususta bazı tehlikeler göze almaya hazırdır. Nitekim Kahire ve Moskova, Mısıra verilen üç denizaltıyı bir tehdit olarak göstermektedirler. Yemene Rus silâhları cömertçe verilmektedir. Geçenlerde Boğazlardan geçen irili ufaklı Rus harp gemileri Akabe körfezine doğru yönelmişlerdir. Asırlardan beri ilk defa olarak bir Rus filosu Akdenizde Batılılara meydan okumaktadır. Arnavutluk yaman bir denizaltı üssü haline getirilmiştir.

Bu suretle Orta doğu Rusya ve Amerikanın fiilen çalıştığı bir bölge haline gelmektedir. Her hangi bir yanlış adım, Üçüncü Dünya Harbine sebep olabilir.

Ne gariptir ki bu nüfuz mücadelesinde Rusya, yeni yeni uyanan milliyetçi zümrelere ve Nâsır gibi bu zümrelerin tuttuğu adamlara dayanırken, demokrat Amerika Suud ve Hüseyinlerden medet ummaktadır!

Dr. Kwame Nkrumah'ın Londraya varışı

Eski camiaya yeni bir başbakan

kaç sene öncesine kadar İngiliz hapishanelerinde mevkuf bulunduğunu nasıl unutabilirdi? Bu bakımdan, Camia devletlerini birbirlerine bağlayan unsurun karşılıklı sevgi hisleri değil de menfaat bağları olduğu korkusuzca söylenebilirdi.

Karşılıklı menfaat düşüncelerinin birleştirdiği Britanya Milletler Camiası Başbakanlarını geçen haftaki toplantılarında en fazla meşgul eden mevzu, Orta Doğu meselesiydi. Hakikaten talihsiz Süveyş seferinden bu yana yapılan ilk Başbakanlar toplantısı buydu. Kraliçenin Başbakanlarından çoğu İngiliz hükümetini güç durumlar karşısında bırakmamak için, toplantıda, bu buhrandan hiç bahsetmemişlerdi. Ancak Hindistanın meşhur tarafsızlık siyasetinin şampiyonu Nehru, gene de, bir ara Arap dünyası, komünist Polonya ve Macaristandaki gibi "hakiki milliyetçilik hareketlerini" dünya üzerindeki hiçbir kuvvetin ezemiyeceğini söylemekten kendini alamamıştı. Nehru, bu sözleriyle sadece Rusyanın Macaristanda giriştiği şiddet hareketlerini tasvip etmediğini belirtmekle kalmıyor, aynı zamanda geçen sonbaharda Mısıra karşı yapılan İngiliz - Fransız müşterek askerî harekâtını doğru bulmadığını da açıklamış oluyordu.

Bundan başka, Hindistan Başbakanının bu toplantıda Amerika Birleşik Devletlerinin Orta Doğu politikasını şiddetle tenkid ettiği de öğrenilmişti. Nehru'ya göre, Birleşik Amerikanın son günlerde ortaya attığı Eisenhower doktrini Orta Doğudaki gerginliği arttırmaktan başka bir şeye yaramıyacaktı. Gene Nehru'ya göre, Amerika Birleşik Devletlerinin Bağdat Paktının askerî komitesine katılması da bu gerginliği arttıran unsurlardan biriydi.

Londradan bildirildiğine göre, Nehru'nun bu sözleri bilhassa Britanya Milletler Camiasının aynı zamanda Bağdat Paktının da üyesi olan iki devleti, İngiltere ve Pakistan tarafından cevaplandırılmıştı. Ayrıca, yaptıkları konuşmalardan Avustralya, Yeni Zelânda ve Güney Afrika Başbakan ve Dışişleri Bakanlarının da Bağdatçılardan yana oldukları anlaşılıyordu. Filhakika, bu Başbakanlar, yaptıkları konuşmalarda, son Ürdün buhranı sırasında, Altıncı Amerikan Filosunun yaptığı kuvvet gösterisi de dahil, Birleşik Amerikanın Orta Doğu siyasetini tasvip ettiklerini söylemişlerdi.

Orta Doğu meselelerinden sonra, Britanya Milletler Camiası Başbakanlarını en çok meşgul eden ikinci mevzu, Güney-Doğu Asya meseleleri olmuştu. Bu bölgedeki komünist sızması Kraliçenin Başbakanları tarafından dikkatle müşahede ediliyor ve buna karşı müşterek tedbirler alınması isteniyordu. Bu istek bilhassa Avustralya Başbakanı Menzies ile Pakistan Başbakanı Suhraverdi'den geliyordu. Güney - Doğu Asya memleketlerindeki komünist sızmalarından bahsedilmesinden hiç memnun olmayan Nehru ise bu bahiste susmayı konuşmaya tercih etmişti.

Britanya Milletler Camiası Başbakanlarının ele aldıkları üçüncü mevzu ise bu Camia üyeleri arasındaki ticarî ve iktisadî münasebetler meselesiydi. Meselenin şampiyonluğunu Kanadanın yeni Başbakanı Diefenbaker üzerine almıştı. Britanya Milletler Camiası Başbakanları toplantılarının gediklisi Saint-Laurent'ı iktidardan ederek onun yerine ilk defa bu toplantılara katılan Diefenbaker, İngilterenin Avrupa müşterek pazarı projesi karşısında takınacağı kesin tavrı belli olmadan önce, Camia üyelerinin kendi aralarında iktisadî bir konferans toplamalarını talep ediyordu. Bu talep, doğrusunu söylemek gerekirse, bir kısım Avrupa devletleri ile serbest mübadele münasebetleri kurmak isteyen İngilterenin pek hoşuna gitmemişti.

İtalya

Zoli tekrar sahnede

Önce Sosyalist lider Saragat'ın merkez partileri koalisyonunu bozması sonunda Segni'nin istifa etmesi, sonra da onun yerine geçen Zoli'nin bir güven oyu meselesi yüzünden iş başından çekilmesi üzerine İtalyada aşağı yukarı bir buçuk aydan beri devam eden kabine buhranı, geçen hafta, Zoli'nin istifasını geri alması için İtalyan Devlet Başkanı Gronchi tarafından yapılan teklifleri kabul etmesiyle giderilmişe benziyordu.

İtalyanın biribiri peşinden geçirdiği son iki kabine buhranı, doğrusu, çok alâka çekici safhalar arzetmişti. Bilindiği gibi Saragat'ın Segni - Saragat Sosyal Demokrat, Segni ise Hristiyan Demokrattır - kabinesinden çekilmesi üzerine İkinci Dünya Harbinin sona erdiği gündenberi İtalyayı idare etmekte olan merkez partileri koalisyonu bir daha kolay kolay kurulamıyacak şekilde çözülmüştü. Bu durum karşısında, önümüzdeki ilkbaharda yapılacak seçimlere kadar, yeni bir İtalyan kabinesi ancak iki şekilde kurulabilirdi. Birinci şekil Hristiyan Demokrat Partisinin - bu, İtalyan Meclisinde en kuvvetli çoğunluğa sahip partidir - tek başına bir kabine kurmasıydı. Ancak, bu yola gidildiği takdirde, yeni Başbakan Meclisin güvenini kazanabilmek için kendi partisinden başka nüfrit sağcıların da oylarını kendinden yana çekmek zorunda kalacaktı. Bu zorunluluk ise, yeni Başbakanı, ister istemez, İtalyada en az komünistler kadar rejim düşmanı sayılan neo-faşistlere bazı tavizler vermeğe sürükliyecekti. Bu bakımdan, İtalyan halk efkârı, ikinci bir şekli tercih eder gibi görünüyordu. Bu ikinci şekil İtalyayı seçimlere kadar idare edecek ve vazifesi yeni yıl bütçesini hazırlamakla Avrupa Müşterek Pazarı andlaşmasını Meclise tasdik ettirmekten ibaret olacak bir "iş kabinesi" nin kurulması şekliydi.

Ancak koalisyonun çözülmesinden sonra merkez partileri arasında çıkan ayrılık bu partileri hiç bir şekilde birleştiremiyecek kadar derindi. Bu bakımdan birinci şekli tercih etmekten başka bir çare kalmıyor ve İtalyan Devlet Başkanı Gronchi, geçen ayın ilk yarısında, Zoli'yi Sosyal Demokratlardan müteşekkil bir

kabine kurmakla görevlendiriyordu. Ancak Zoli İtalyan Parlâmentosunda neo-faşistlerin desteğiyle alınan güven oyu meselesi yüzünden çok geçmeden istifa etti ve İtalya, böylece, bir ay içinde iki kabine buhranı karşısında kaldı.

Zoli'nin istifasından sonra yeni bir kabinenin kurulması, bütün gayretlere rağmen, kolay olmamıştır. Zira Zoli'nin peşisıra kabineyi kurmakla görevlendirilen diğer siyaset adamları da tıpkı onun karşılaştığı güçlüklerle karşı karşıya bulunuyorlardı. Bu bakımdan, önce Merzagora'nın, sonra da Fanfani'nin eski koalisyonu tekrar kurmak, hiç olmazsa yeni seçimlere kadar memleketi idare edecek bir "iş kabine" si teşkil etmek yolundaki gayretleri boşa gitmiştir. Bu durum karşısında, İtalyan Devlet Başkanı, Zoli'den, "yeni bir kabinenin kurulması" kaydıyla kabul ettiği istifasını geri almasını istemekten başka çare bulamamıştır.

Böylece İtalya, şimdi tekrar Zoli kabinesinin kurulduğu günlere dönmüş bulunmaktadır. Zoli, İtalyan Parlamentosunun güvenini gene neo-faşistlerin oyları ile kurtarabilmiştir. Ancak bu oyların çok hassas ve istikrarsız olduğuna şüphe yoktur. Zoli, iş başında kalabilmek için, buna çok dikkat etmek zorundadır.

K İ T A P L A R

BERTOLD BRECHT'den SEÇMELER

(Almancadan çeviren: Adalet Cimcoz, Şiirler: Teo. Şehir matbaası, İstanbul - 1957, 160 sayfa, 5 lira)

Bertold Brecht Türk okuyucusunun pek iyi tanımadığı bir Alman yazarıdır. İşin aslına bakılırsa ölünceye kadar edebiyatında da pek adı sanı duyulmamıştır. Kafka gibi o da ancak ölümünden sonra eserleriyle dünya edebiyatında nazarı dikkati celbetmiş ve aranan, sevilen bir yazar olmuştur. Daha çok yazdığı dramlarla ölmezliğini sağlayan Brecht, hikâye ve şiirleriyle ikinci plânda bir yazardır. Piyesleri, dar hacimli olmasına rağmen didaktik ve epik bir karakter taşıyor. Tabiatıyle bu yüzden, ilk nazarda okuyucu için edebiyattan uzaklaşmış, tez endişeleri içinde boğulmuş, tatsız ve sıkıcı bir yazar olup çıkıyor. Brecht'i anlamak için üzerinde uzun uzun durmak gerek. Ancak bundan sonradır ki okuyucuya birşeyler söylemeğe başlıyor. Bu da her okuyucunun tahammül edebileceği bir şey değil. Brecht'e göre sanat için kullanılacak her malzeme bir değer taşır. Yeter ki sanatçı onu yeni bir anlayışla kullanmak gayretini göstermiş olsun.

Adalet Cimcoz tarafından dilimize çevrilen kitapta Brecht'in "Sezuan'ın İyi İnsanı" adlı bir tiyatro oyunu ile "Yaralı Sokrates", "Augsburg Tebeşir Dairesi" ve "Saygısız Büyük Ana" adlı üç hikâye yer alıyor. Kitaba Haldun Taner bir önsöz yazmış. "Bertold Brecht ve Epik Tiyatro" adlı bu ön sözde Brecht'in sanat ve şahsiyeti, epik tiyatro içinde sahip olduğu mevki ve gelenekçi tiyatrolarla Brecht'in getirmek istediği yeni anlayış arasındaki fark enine boyuna incelenmiş. Tercümelere ve önsöze rağmen, bu kitapla Brecht Türk okuyucusuna tam mânasıyle tanıtılmıştır, denemez. Zira kitap bir takım peşin ve büyük hükümlerle doldurulmuş. Okuyucu âdeta Brecht'in büyüklüğü hakkında peşin bir hükme vardırılmak istenmiş. Kitabın hazırlanışını bu bakımdan hatalı bulmamak kabil değil.

DELİLER BOŞANDI

(Aziz Nesin'in mizah hikâyeleri. Düşün Yayınevi, Mizah serisi: 7. İstanbul matbaası, İstanbul - 1957, 112 sayfa, 200 kuruş)

Milletlerarası sanat yarışmalarında ismimizin bile okunmamasına öylesine alışmışız ki geçen yıl İtalyada yapılan milletlerarası bir müsabakada hem de iki sanatkârımızın, Aziz Nesin ve Turhan Selçuk'un iki birincilik ve bir ikincilik alması haberi karşısında âdeta şaşırdık kaldık. Düşünün bir kere, beynelmilel bir yarışmada, bizden başka tam 18 milletin sanatkârlarının katıldığı bir yarışmada Aziz Nesin diye bir Türk mizahçısı iki birincilik birden alıyor ve "altın palmiye" mükâfatına hak kazanıyor; karikatürist Turhan Selçuk ise gene 18 milletin yüzlerce karikatüristi arasında ikincilik mükâfatını alıyor! Aradan bir yıl geçtikten sonra görüyoruz ki efkârı umumiyenin hele san'at çevrelerinin bütün vurdumduymazlığına rağmen, geçen yılki müsabakada iki birincilik alarak Türk mizahının eşsizliğini bütün dünyaya göstermiş olan Aziz Nesin o günden bu yana da boş durmamış. Bu yaz İtalyada yapılacak olan müsabaka için bir kitap hazırlamış. İşte Düşün Yayınevinin yayınladığı kitapların yedincisi olarak piyasaya çıkartılan "Deliler Boşandı" adlı kitap, ümit ediyoruz ki, İtalya'da yapılacak müsabakada Türkiyeye bir birincilik daha kazandıracak çapta bir eserdir. Ufaklı büyüklü 25 hikâyenin yer aldığı bu kitabı okurken ne kadar sıkıntılı olursanız olun, ister istemez güldüğünüzü, hiç değilse tebessüm ettiğinizi göreceksiniz. Ama kitabın başarılı olan tarafının yalnız insanı güldürmesi olduğunu sanırsanız aldanırsınız. Zira Aziz Nesin öyle olur olmaz bir piyasa yazarı olarak karşınıza çıkan bir hikâyeci değil. Mizahını yalnızca tekerlemelere dayandırarak yaratmıyor; daha çok kafaya hitap ediyor. Düşünme arzunuz olmasa bile ister istemez sizi bazı meseleler hakkında düşünmeğe sürüklüyor. Herhangi bir makalede söylenemiyecek pek çok meseleyi bir mizah hikâyesinin güler yüzü altında ortaya sürüveriyor. İşte Aziz Nesin'in gerçek sanatçı tarafı burada ortaya çıkıyor. "Deliler Boşandı", bu bakımdan, sanat sanat içindir diyenlerin yüzüne çarpılmış şahane bir tokada benziyor. Kitabın bir hususiyeti de yedisinden yetmişine, ilk okul mezunundan üniversite mezununa kadar her cins insana hitap edebilme kabi-

liyetidir. "Deliler Boşandı"yı bu bakımdan okuyucunun her cinsine rahatça tavsiye edebilirsiniz.

SİHAMBA

(Zenci hikâye ve şiirinden seçmeler Derleyen: Suat Taşer. Dost Yayınları, Sayı 3. Mars T. ve S.A.Ş. matbaası, Ankara - 1957 92 sayfa, 100 kuruş)

Bu güne kadar edebiyat mecmualarında bir hayli zenci şiiri tercümesi çıktı. Ama bunlar dağınık olduğu için zenci edebiyatı hakkında tama yakın bir fikir bile edinmek Türk okuyucusu için mümkün olmamıştı. Dost Yayınları, Suat Taşer'in derlediği zenci hikâye ve şiirlerini bir kitap halinde neşrederek bu sahadaki boşluğu kısmen de olsa, doldurdu. "Sihamba" adlı bu kitapta 3 hikâye ve 19 şiir tercümesi yer almış. Gerek hikâyeler, gerek şiirler dilimize Suat Taşerin temiz ve akıcı türkçesi ile çevrilmiş. İnsan şiir ve hikâyeleri hiç bir mısra, hiç bir cümle üzerinde takılmadan, aksamadan rahatça ve zevk alarak okuyabiliyor. "Sihamba" yı okurken insan yalnız Amerikan edebiyatının değil, dünya edebiyatının içinde rahatça yer alabilecek çaptaki hikâye ve şiirlerle karşılaşınca biraz hayrete düşüyor. Hele zenciler hakkında kulaktan dolma bilgilerle dolu Türk okuyucusu için bu hayret daha da büyük oluyor. Zira kitaptaki 3 hikâye ve 19 şiir bu güne kadar çeşitli dünya dillerinden dilimize çevrilmiş hikâye ve şiirlerden zerre kadar aşağı seviyede değil. Hattâ iddia edilebilir ki mahalli renkleri ve havayı vermek ve gerek şiirde, gerek hikâyede bir dâvayı-zenci beyaz ikiliğini ortadan kaldırma dâvasını-müdafaa bakımından bu kitaptaki şiir ve hikâyeler dünya edebiyatındaki birçok zirveyi de aşıyor. Memleketimizde bu güne kadar -bir kaç mecmuanın yardımı ile- Langston Hughes, Robert E. Hayden gibi birkaç zenci şair ve hikâyecinin adları öğrenilmişti. "Sihamba" da Suat Taşer de bu adı bilenlerden pek dışarıya çıkmamış, bilinen isimlerin şiir ve hikâyelerini tercüme etmiş. Üstelik şairler ve hikâyeciler hakkında tek satırla olsun bilgi vermek yoluna da gitmemis. Şiir ve hikâyeleri de rastgele kitaba serpiştirmiş. Bu bakımdan "Sihamba" derli toplu bir antoloji havası taşımıyor. Kitabın arka kapağındaki nottan ilerde bu tipte daha geniş bir kitabın hazırlanacağını öğreniyoruz. Umarız ki bu ilk denemeden sonra hazırlanacak bir ikinci kitap çok daha derli toplu olur ve Sihamba gibi yalnızca tecessüs uyandırmakla kalmaz; önsözü, sonsözü, biyografileri ve açıklamaları ile bir takım suallerin cevaplarını da verir ve Türk okuyucusuna bu güne kadar habersiz kaldığı zenci edebiyatının bütün cephelerini tanıtmakta faydalı olur.

Festivaller

Herkes gider Mersine...

Yaz ayları ilerledikçe her yıl Avrupanın muhtelif şehirlerinde muayyen tarihlerde yapılmakta olan tiyatro festivalleri de en hararetlj günlerini, hattâ saatlerini yaşamağa başlıyorlardı. Fakat sıcakların artması bizim üzerimizde zaten hazır olduğumuz uyuşukluğu körüklüyor ve - tabii tiyatromuzu hiç de yabancılara tanıtmak hevesinde olmadığımız için - tam bir hareketsizlik içinde kalmayı tercih edip gidiyorduk. Şüphe yok ki bizi dışarda tiyatro adına tanıtacak bir numaralı temsilci olarak akla Devlet Tiyatrosu geliyordu. Fakat Devlet Tiyatrosu her halde kendinde henüz yabancıların karşısına çıkacak cesareti bulamamış olacak ki ya yapılan davetlere hiçbir cevap vermemeği tercih ediyor, yahut cevabını bilhassa geciktiriyordu.

Nisan başlarında Stratford'da "Shakespeare Memorial Theatre" da başlıyan 1957 Shakespeare Festivali bilhassa Shakespeare'ci olarak şöhretleri dünyaya yayılmış bulunan John Gielgud, Paggy Ashcroft ve Alec Clunes gibi sanatkârların iştirakiyle devam etmekte ve Festivalde "As You Like It", "King John", "Julius Caesar", "Tempest", "Cymbeline" gibi eserler yaz sonuna kadar "Shakespeare Memorial Theatre" sahnesinde seyircilerine gerçek birer tiyatro ziyafeti çekmekte iken bu yıl bu festivale iştirak etmeyip karısı Vivien Leigh'le birlikte Paris Festivaline katılan Laurence Olivier de "Titus Andronicus" la Parislilere mühim saatler yaşatmaktaydı. Tabii Olivier ile Leigh'i seyredenler sadece Parisliler değildi. Mayıs ve Haziran ayları içerisinde her yıl Paris'te yapılan milletlerarası tiyatro festivaline bu yıl da pek çok yabancı tiyatrolar iştirak etmişti. Geçen yıl bu festivale Devlet Tiyatrosunun davet edildiği, fakat bu davete en basit bir nezaket kaidesi olarak dahi tiyatro idaresince cevap bile verilmediği malûmdur. Bu yıl Devlet Tiyatrosunun Paris Festivaline tekrar davet edilip edilmediğini bilmiyoruz. Fakat davet edilmiş olsa da bunun neticeyi hiçbir şekilde değiştirmiyeceğini biliyoruz. Zira Devlet Tiyatrosu bu yıl da Venedik Tiyatro Festivalinden bir davetname almış fakat dâvete iştirak edeceği hakkında çok geç cevap verdiği için maalesef Venedik Festivaline katılmamız ümitleri de suya düşmüştür. Bu, Devlet Tiyatrosunun tiyatromuzu yabancı ülkelerde temsili yönünden ilk çabuk hareketidir. Yahut kısacası ilk hareketidir. Bir cevap, gecikmiş de olsa yine bir cevaptır. Önümüzdeki yıllar Devlet Tiyatrosunun bir adım daha ilerliyeceği ve alacağı davetlere vaktinde vereceği bir cevapla her yıl Avrupada yapılmakta olan mutad festivallerden birine iştiraki ümit edilebilir.

Vivien Leigh ve Laurence Olivier "Titus Andronicus"ta

Paris Festivalindeki zafer

Salzbrugen festivali

Bizi dışarda temsil edecek olanlar gene bir kere daha genç amatör tiyatrolardır. Her sene Erlangen'de yapılması mukarrer "Amatör Tiyatrolar Festivali" nden bu yıl Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu bir davetname almış ve çok şükür davete vaktinde cevap vererek Festivale katılmaktan büyük bir memnunluk duyacağını bildirmişti. Bu yıl alınan yeni bir kararla festivalin yeri Erlangen değil Salzbrugen olarak değiştirilmiştir. Temmuzun 26 sıyla Ağustosun 3 ü arasında Salzbrugen'de yapılacak bu "Amatör Tiyatrolar Festivali" ne Ankara Üniversiteliler Tiyatrosu geçen mevsim başarıyla temsil edecekleri "İkili Sistem"le katılacaklardır. Gençlerin festivale yerli bir eserle katılabilmeleri temenni olunurdu. O takdirde yazarlığımız hakkında yabancıların ne düşünecekleri de nabzımızı yoklamak bakımından elbet daha faydalı neticeler verirdi. Zıra festıvalde her temsil edilecek eserden sonra hemen ertesi günü oyunun tartışmalı bir kritiği yapılacaktı. Şimdilik yabancıların karşısına sadece yabancı bir yazarın oyunuyla çıkabilecek olan gençlerin hiç değilse reji ve oyun yönünden tartışmalarda iyi puanlar alacaklarını temenni edelim. Maliye Bakanlığının anlayışlı davranışıyla nihayet dövizlerini almağa muvaffak olan gençler Temmuzun 18 inc Almanya'ya doğru yola çıkacaklar. Paris Festivalinde "Le Théatre des Nations" bilhassa Olivier'nin oynadığı " Titus Andronicus"la milletlerarası tiyatronun en büyük, en mühim saatlerini yaşadı. Venedik "Goldoni bayramı" nın heyecanı içinde. İngilizler Shakespeare'i bir kere daha hatırasına en lâyık şekilde anmanın sevincini duymaktalar. Bu büyük tiyatro hareketlerinin yanısıra bir avuç üniversiteli genç, tiyatromuzu hariçte temsile hazırlanıyor ve Devlet Tiyatrosu dört aylık bir tatile girdi, uyuyor...

Terbiye

Çalışmada yenilik

Amerikalı bir terbiyeci, Helen Parkhurst, yepyeni bir çalışma sistemi bularak kendi sahasında büyük bir şöhret yapmış ve "çocuk terbiyesi" mevzuunda, son seneler zarfında söylenenlere birçok yenilikler ilâve etmiştir.

Helen Parkhurst'un çalışma sistemi gayet basittir: Çocuklarla arkadaş gibi konuşmak, onlara serbestçe bazı sualler sormak.. Helen Parkhurst, televizyon cihazlarının önünde sorduğu bu suallerden çıkardığı neticeleri kitap halinde neşretmiş, çocuklarda görülen hiddet ve öfke, kıskançlık, tembellik, yalan, ceza korkusu gibi halleri onların görüşü ile büyüklere izah etmeye çalışmıştır. Bu terbiyecinin gayet enteresan müşahedeleri vardır. Meselâ bazı çocuklar suallere çok sarih cevaplar veremedikleri zaman, kendisi müşkül durumda kaldığı halde, diğer çocuklar arkadaşlarının ne demek istediğini kolayca anlamışlardır. Çocukların birbirlerinin halini büyüklerden daha çok iyi anladıkları bir hakikattir. Bu büyükler psikolog ve terbiyeci dahi olsalar çocuk âlemine girmekte daima güçlük çekmektedirler. Belki de çocuk terbiyesi problemlerini yaratan en mühim âmillerden birisi de budur.

Helen Parkhurst'un meselâ kıskançlık hakkında yaptığı tecrübeler gayet alâka çekicidir.

Kıskançlık

O gün terbiyecinin yanında 8 yaşlarında altı çocuk vardı. Onlarla şundan bundan konuşurken kıskançlık mevzuuna girmek istiyordu. "Siz kardeşiniz doğduğu zaman ne hissettiniz?" diyebilirdi ama suali bu şekilde sormak tehlikeliydi. Suali biraz çevirdi ve: "İçinizde küçük kız veya erkek kardeşinin doğuşunu hatırlayan var mı?" diye sordu.

Bütün parmaklar havaya kalkmıştı. Öyle anlaşılıyordu ki, hepsi için de bu hâdise belki de hayatlarının en mühim hâdisesi idi. Hepsinin de bu mevzuda gayet sarih, gayet taze kalmış teferruatlı hatıraları vardı.

Yalnız çocuk

Bir muamma

Küçük üzüntüler

Evvelâ şurası muhakkaktı ki yeni bir bebeğin gelişi bütün çocuklar için bazı ufak tefek rahatsızlıklara sebebiyet vermişti. John odasını küçük kardeşi ile paylaşmak mecburiyetinde kalmıştı. Artık orayı istediği gibi dağıtamıyordu. Jerry oyuncak dolaplarından birini kardeşine terketmişti. Bu da can sıkıcıydı. Çünkü yer daralınca oyuncakları toplamak zorlaşmıştı. Dick, büsbütün dertliydi. Herkes oynarken bazan annesi kendisini çağırıyor ve kardeşine bakmasını rica ediyordu. Bunu yapmaya razı idi ama mahallede arkadaşları ona "küçük kuluçka tavuk" adını takmışlardı. Bu alaydan hoşlanmıyordu.

Tahtsız krallar

Terbiyeci Helen Parkhurst, anladı ki çocuklar vaktiyle lüzumundan fazla şımartılmış birer kral muamelesi görmüşlerdi. Anneleri her an kendileriyle meşguldü. Halbuki eve bir kardeş gelince çok fazla işi olan anne, eskisi gibi onları şımartamamış hattâ bazan ihmal etmişti. Küçük krallar birden tahtsız kalmış sılaya gönderilmişlerdi. Bazan o kadar itina ile düzeltilen yataklarının üzerinde küçük kardeşlerinin kirli bezlerini bile bulmuşlardı. Onlara, sık sık, gürültü etmemeleri, bebeği uyandırmamaları tenbih ediliyordu, arkadaşlarını eskisi gibi rahatça davet edemiyorlardı.

Çocuk kıskançlığı

Gérard, kardeşi doğmadan güzel bir hediyeye sahip olmuştu. Bu

Kimse Bu Sözü Söyliyemez!

Jale CANDAN

Siyasetle hiçbir yakın alâkam yok ama "bana ne siyasetten" diyemem. Giyim derdinden, mutfak meselelerinden başlıyarak, mesut olmak, çocuk yetiştirmek dâvasına kadar dayanan kadın problemlerine "ufak tefek şeyler" demek te hiç aklımdan geçmez. Fakat sadece bunlarla da yetinemem. Çünkü bence mesut insan, mesut aile ancak mesut cemiyette yaşar. Mesut cemiyetin ise siyasetle daima bir alâkası olmuştur. Meselâ ben Demir Perde gerisinde, bir memlekette, bir ailenin, ne kadar gayret sarfederse sarfetsin, mesut olabileceğine inanamam. Nazi Almanyasında da, bir zamanlar, insanların mesut yaşamış olduklarını zannetmiyorum. Vakıa Hitler malûm prensiplerini milletine aşılamasını bilmişti: İyi bir vatandaş yalnızca kendi vazifelerini yapar ve bahçesine patates ekmeği düşünürdü. Kadının mutfağından ve çocuklarından başka bir meşgalesi olmamalı idi. Memleket meselelerini yalnız büyükler düşünürlerdi. Ama bugün Alman milleti hâlâ o mesuliyetsiz saadetin cezasını ödemektedir. Yalnız komünist veya nazi memleketlerinde değil, bugün yeryüzünün birçok yerlerinde insanlar kötü idarelerin altında ıstırap çekmektedirler. Dünyada en çok acıdığım kimseler işte bu bahtsız memleketlerde doğan kimselerdir. Ne zaman bedbinliğe kapılsam, kendinizi onlarla kıyaslar, ferahlık duyarım.

★

Ama insan kendisini daima kendisinden kötü durumda olanlarla kıyaslarsa pek büyük kazancı olmuyor. Bugün Türk milletinin gözü ileri demokrasilerdedir. Bu demokrasilerde hiçbir vatandaş "bana ne siyasetten" diyemez, demez ama muhakkak bir siyasi partiye mi yazılır? İşini gücünü bırakıp politika kavgalarına mı düşer? Hayır!. Gündelik vazifelerini mükemmelen yapar, isterse bahçesine patates de eker, hattâ memleket menfaati öyle icap ettiriyorsa, kömürünü ihraç edip, güle oynaya soğukta bir kış geçirir. Yaptığı şey memleket meselelerini benimsemek, hâdiseleri takip etmektir; iyiyi takdir, kötüyü tenkit etmektir. Yaptığı şey fert olarak, cemiyetteki rolünü idrak etmiş olmak ona göre hareket etmektir. Dinler, okur, düşünür ve söyler. Onun bu küçük gayretleriyledir ki "efkârı umumiye" denilen şey doğar. O efkârı umumiye ki memleketi idare edenlerin en kıymetli yardımcısıdır.

"Mümkün mertebe mesut bir cemiyette, mümkün mertebe mesut olmak"... Bugün politikacımızın da, siyasi yazarın da, kadın sayfası yazarının da, hr Türk vatandaşının da gayesi bu değil midir? Öyleyse hiç birimiz "bana ne siyasetten" diyemeyiz.

İki kardeş, bir oyuncak
Kıskançlık başlıyor

bir mantar tabancasıydı. Kardeşi doğmadan ona karşı hiçbir kötü his beslediğini de hatırlamıyordu. Fakat kardeşi doğar doğmaz kendisini o kadar yalnız, o kadar terkedilmiş hissetmişti ki, ailesinin alâkasını çekmek için mantar tabancası ile kardeşine nişan almıştı!.

Bir çok çocuklarda kıskançlık hissi çocuk doğmadan evvel doğmuştu. Bunda, küçük için hazırlanan annenin acemilikleri, bazan söylenen yalanlar rol oynuyordu. Meselâ David'e babası bir mağazadan 1 milyon dolarlık bir sahici bebek alacaklarını söylemişti.. David, acı acı, kendisine iki dolarlık bir hediye alınırken ne kadar hesaplar yapıldığını düşünmüş ve bu lüzumsuz israfa doğrusu sinirlenmişti. Fakat vahim kıskançlıklar ancak anne ve babalar, bir çocuğu diğerine tercih eder gibi görünürlerse meydana geliyordu.

Düşman kardeşler

John'un beş yaşındaki çok güzel kız kardeşi küçük yaşından beri reklâm fotografları için poz veriyordu. Herkes onu seviyordu. Herkes ondan bahsediyordu. Ama John bunu kabul etmişti. John kardeşinin iş için, sık sık babası ile şehire inmesini de kabul etmişti. Fakat babasının bazan iş bahanesiyle, kardeşini gezdirmek için şehire, lokantaya, gezmeye götürdüğünü öğrenince dünyası yıkıldı ve kardeşine düşman oldu.

Çocuklar yalnız kardeşlerini değil, anneleriyle babalarını da kıskanıyorlardı. Meselâ Judy evin tek çocuğu idi. Birkaç kere gece yattıktan sonra annesi ile babasının tatlı tatlı konuştuklarını duymuş ve gürültü ederek annesini korkutmaktan zevk duymuştu..

Jim de annesiyle babasının sokağa çıkıp beraber eğlenmelerinden hoşlanmıyordu. Bunun için fevkalâde bir tedbir icat etmişti. Onların çıkacağını hisseder etmez bir hastalık icat ediyordu.

Jim'in itiraflarını bütün çocuklar gülümsiyerek dinlemişlerdi. Terbiyeci Helen Parkhurst bu tebessümlerden belki pek bir sey anlamıyacaktı ama Martha bu sırrı birden ifşa ediverdi:

"— Hayret doğrusu! başka çocukların da aynı şeyi yaptıklarını hiç bilmiyordum!.."

Güzellik

Genç kızlar

AKİS'in Kadın sayfasına mektup yazan bir üniversiteli genç, genç kızlarımızın ve kadınların güzellik mefhumlarından şikâyetçi.. Bir tren seyahatinden bahsederek diyor ki: "Vagonda 10-15 tane genç kız, genç kadın vardı. Baktım, hepsinin ayakları kirli, saçlar bakımsız, tırnaklar yarım boyalı, dişler sararmış. Bu kızlar ve bu kadınlar insanın gözlerini rahatsız edecek kadar çirkin bir manzara teşkil ediyorlardı.."

Birçok gençlerin ve bir çok erkeklerin bu üniversiteli ile aynı fikirde oldukları muhakkaktır. Kim bilir o genç kızlar üzerlerindeki elbiselere biçim bulmak veya kumaş almak için terzide veya çarşıda ne kadar zaman israf etmişlerdir? Kadın, güzelleşmek ve şık olmak istediği zaman, nedense ilk aklına gelen şey çarşıya çıkıp yeni birşeyler almaktır. Halbuki erkekler kumaşa değil, daha ziyade temizliğe, itinaya ehemmiyet verirler ve bir kadını güzel gösteren şey de elbiseden evvel bunlardır Bilhassa yaz mevsimi bu bakımdan kadınlara binbir tuzak kurmuştur: Kollar çıplak, bacaklar çıplak, hattâ ayaklar yarı yarıya çıplaktır. Bu çıplaklık ancak hakiki bir temizlik kaidesine riayet edildiği zaman güzel duracaktır. Üstelik mütemadiyen toza toprağa maruz kalındığı için kışa nispeten cok daha çabuk kirleneceğimizi hesaba katıp hergün yıkanmaya gayret etmemiz lâzımdır. Saçlar da hiç olmazsa üç günde bir yıkanmalı, bilhassa deniz banyosu yapanlar saçlarının çir-

Baba ile oğul
Annenin pabuçları dama...